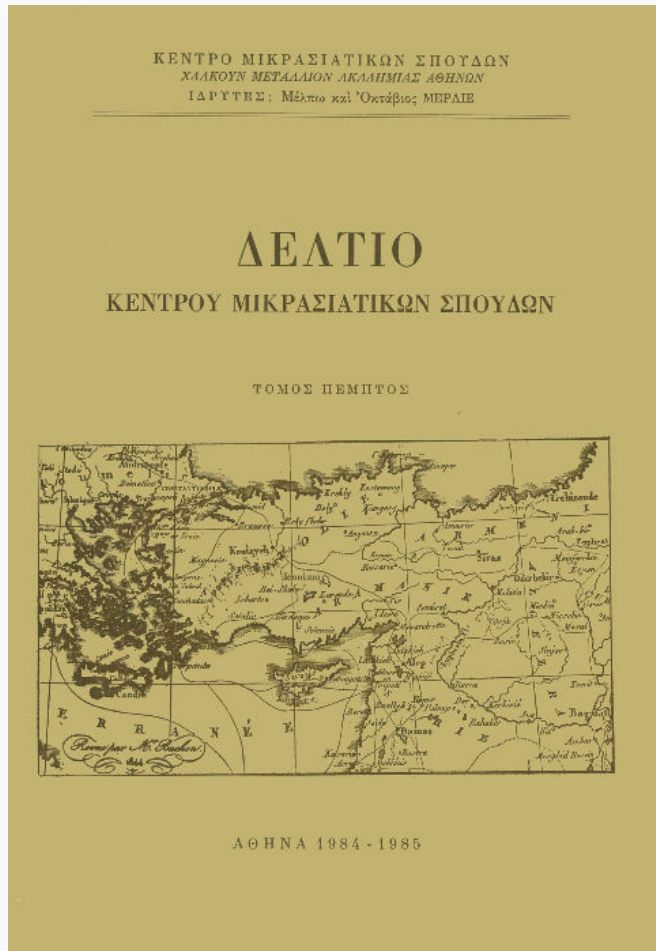

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 5 (1984)

**Χρονικό κέντρου μικρασιατικών σπουδών:
1980-1985**

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

doi: [10.12681/deltiokms.226](https://doi.org/10.12681/deltiokms.226)

Copyright © 2015, Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κιτρομηλίδης Π. Μ. (1984). Χρονικό κέντρου μικρασιατικών σπουδών: 1980-1985. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 5, 551-585. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.226>

XPONIKA

ΧΡΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ 1980-1985

Ἡ πενταετία 1980-1985 ὑπῆρξε περίοδος σκληρῆς ἐργασίας καὶ δυσκολιών γιὰ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ περίοδος δημιουργικῶν προσπαθειῶν γιὰ ὀργανωτικὴ ἀνασύνταξη, ἐπιστημονικὴ παραγωγικότητα καὶ ἀξιοποίηση τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἰδρύματος. Στὴν παρούσα ἐκθεση παρουσιάζονται συνοπτικὰ τὰ προβλήματα καὶ οἱ προσπάθειες στοὺς διαφόρους τομεῖς δραστηριότητας τοῦ Κέντρου. Στὴν ἀρχὴ τῆς ὑπὸ ἐπισκόπησης περιόδου τὸ Κέντρο δέχθηκε δεινὸ πλήγμα λόγῳ τῆς πρόωρης ἀπώλειας τοῦ Διευθυντῆ του Φώτη Ἀποστολόπουλου, ἀκριβῶς στὴ φάση κατὰ τὴν ὁποία οἱ μεγάλες προσπάθειές του γιὰ ἀναδιοργάνωση τοῦ ἰδρύματος ἄρχιζαν νὰ ἀποδίδουν τοὺς καρπούς τους. Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο ἔκρινε ὅτι τὸ δυσαναπλήρωτο κενὸ ποῦ ἄφησε ὁ Φώτης Ἀποστολόπουλος θὰ μπορούσε ἐν μέρει νὰ καλυφθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπιστράτευση τῶν ὑπηρεσιῶν ἑνὸς νέου ἐρευνητῆ τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας καὶ παιδείας. Οἱ σελίδες ποῦ ἀκολουθοῦν παρουσιάζουν τὸ χρονικὸ αὐτῆς τῆς διακονίας.

Πρωταρχικὴ μου μέριμνα ὑπῆρξε ἡ ἀπόδοση τῆς ἐπιβεβλημένης τιμῆς στοὺς ἀειμνήστους ἰδρυτὲς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Μέλπω καὶ Ὀκτάβιο Μερλιέ μὲ τὴν καταβολὴ κάθε δυνατῆς φροντίδας γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ ἀξιοποίηση τῆς προσωπικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς τους ὑποθήκης στὸ ἴδρυμα. Ἐξίσου ἀμέριστη ὑπῆρξε ἡ προσήλωσή μου στὴν παρακαταθήκη τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου μου Φώτη Ἀποστολόπουλου καὶ ἡ μὲ κάθε τρόπο ἀπότιση τοῦ ὀφειλομένου χρέους στὴ μνήμη καὶ τὸ ἔργο του.

Στὸ δύσκολο ἔργο τῆς διεύθυνσης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν εἶχα τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ τύχω τῆς συμπαράστασης καὶ τῆς καθοδήγησης τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἰδρύματος καὶ ἰδίως τῶν δύο ἄμεσων ἐποπτῶν τῆς λειτουργίας του, τῶν κυρίων Γεωργίου Κουρνούτου καὶ Μιχαῆλ Β. Σακελλαρίου. Αἰσθάνομαι ζωντανὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσω καὶ ἀπὸ τῆ θέσης αὐτῆ τις εὐχαριστίες καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μου στὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη, τὴν κατανόηση καὶ τὴν ὑποστήριξη, μὲ τις ὁποῖες μὲ ἐτίμησαν. Χωρὶς τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἡ ἐπιτέλεση τοῦ ἔργου ποῦ ἀνέλαβα τὸν Ἰούνιο τοῦ 1980 δὲν θὰ ἦταν ἐφικτή.

Ι. Διοικητικό Συμβούλιο

Κατά την πενταετία 1980-1985 ή σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών παρέμεινε ουσιαστικά αναλλοίωτη. Όδυνηρά πλήγματα δέχθηκε το Διοικητικό Συμβούλιο με την απόλεια κατά την υπό επισκόπηση περίοδο δύο επιλέκτων ιδρυτικών μελών του. Η Καλλιόπη Μουσαίου-Μπουγιούκου, Ταμίας του Διοικητικού Συμβουλίου από της συστάσεως του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών ως νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, έγκριτη λαογράφος, γνωστή για τις σημαντικές μελέτες της για τον λαϊκό πολιτισμό της πατρίδας της Μάρκης της Λυκίας, απέβωσε την 16.6.1982. Σε αντικατάστασή της το Διοικητικό Συμβούλιο εξέλεξε όμοφωνα ως μέλος του έναν από τους στενότερους συνεργάτες του Octave Merlier, τον Σύμβουλο του Γαλλικού Ίνστιτούτου κ. Νεοκλή Κουτούζη, ενώ τα καθήκοντα ταμίας του Διοικητικού Συμβουλίου ανατέθηκαν στο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου κυρία Άγλαϊα Άγιουάντη.

Ο Γρηγόριος Ζαριφόπουλος, Αντιπρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου επίσης από της συστάσεώς του, Επίτιμος Γενικός Διευθυντής του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, επί μακρά σειρά ετών ο πραγματικός μοχλός της λειτουργίας του Κέντρου, απέβισε την 16.4.1983. Τη θέση του στο Διοικητικό Συμβούλιο κατέλαβε με όμοφωνη έκλογή ο κ. Λάζαρος Έφραϊμογλου, Πρόεδρος του Έμπορικού και Βιομηχανικού Έπιμελητηρίου Άθηνων, ενώ τα καθήκοντα του Αντιπροέδρου ανατέθηκαν στο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου καθηγητή Βασίλειο Σφυρόερα.

Αισθάνομαι την ανάγκη και από αυτή τη θέση να αποτίσω την επιβεβλημένη τιμή στη μνήμη των αιμνήστων μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, και να εκφράσω τη μεγάλη προσωπική οφειλή μου σε αυτούς για την καθοδήγηση που μου πρόσφεραν και για τη στοργή με την οποία με περιέβαλαν κατά τα πρώτα βήματα της άσκησης της διεύθυνσης του Κέντρου. Από τον Γρηγόριο Ζαριφόπουλο έμαθα πολλά για το έργο της διοίκησης και της διαχείρισης που απαιτεί ή λειτουργία και ενός μικρού ακόμη ιδρύματος όπως το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Με στοργή και ενδιαφέρον με κατεύθυσε στην ανάληψη της βαριάς ευθύνης της διεύθυνσης του Κέντρου και οι συμβουλές του με δίδαξαν πολλά που στάθηκαν χρήσιμα στη διεκπεραίωση του έργου, που με τόση εμπιστοσύνη το Διοικητικό Συμβούλιο ανέθεσε σε επιστήμονα νέο στην ηλικία.

Στην Καλλιόπη Μπουγιούκου βρήκα την ψυχική συμπαράσταση και την ενθάρρυνση που ήταν τόσο αναγκαίες στην προσαρμογή στο έργο της διεύθυνσης. Με πραγματική αγάπη, που συντηρώ ανεξίτηλη στον κόσμο των αισθημάτων μου, μου μετάγγισε την πίστη της στην πνευματική

ΧΡΟΝΙΚΑ

παρακαταθήκη του Μικρασιατικού έλληνισμού, την άφροσύνη στη μνήμη και την προσφορά των ιδρυτών του Κέντρου και την αισιοδοξία για το μέλλον του ιδρύματος.

Η σημερινή σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου παρουσιάζεται ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Γεώργιος 'Αθανασιάδης-Νόβας, 'Ακαδημαϊκός

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Γεώργιος Κουρνούτος, τ. Γεν. Διευθυντής 'Υπουργείου Πολιτισμού
Βασίλειος Σφυρόερας, Καθηγητής Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Θάλεια Βοίλα, 'Επίτιμος Πρόεδρος Δ. Σ. 'Ασύλου 'Ανιάτων

ΤΑΜΙΑΣ

'Αγλαΐα 'Αγιουάντη, Μουσικολόγος, τ. 'Υποδιευθύντρια Κ.Μ.Σ.

ΜΕΛΗ

Λάζαρος 'Εφραίμογλου, Πρόεδρος του 'Εμπορικού και Βιομηχανικού
'Επιμελητηρίου 'Αθηνών

Διονύσιος Ζακυθινός, 'Ακαδημαϊκός

Νεοκλής Κουτούζης, Σύμβουλος Γαλλικού 'Ινστιτούτου 'Αθηνών

'Οδυσσεύς Λαμνίδης, Πρόεδρος 'Επιτροπής Ποντιακών Μελετών

Γεώργιος Μυλωνάς, 'Ακαδημαϊκός

Μιχαήλ Β. Σακελλαρίου, 'Ακαδημαϊκός

Γεώργιος Τενεκίδης, 'Ακαδημαϊκός

II. Οίκημα

Το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών από της συστάσεώς του ως νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου στεγάστηκε σε διαμέρισμα πέντε δωματίων του πρώτου όροφου πολυκατοικίας στη γωνία των οδών Ναυαρίνου και Μαυρομυχάλη (Ναυαρίνου 14). Στο χώρο αυτό το ίδρυμα παρέμεινε επί μία εικοσαετία. Τον 'Ιούνιο του 1980 ήταν προφανή τα σημεία της άσφυκτικής στενότητας του χώρου αυτού, τόσο ως προς τη διάταξη του ύλικού του Κέντρου (άρχειο, βιβλιοθήκη, χαρτογραφική ύπηρεσία, μουσικό τμήμα, γραφεία) όσο και ως προς τους χώρους εργασίας του προσωπικού. Στο Κέντρο είχε ήδη παραχωρηθεί με απόφαση του 'Υπουργού Πολιτισμού και 'Επιστημών, άρ. πρωτ. Φ 242/70961 30/12/1977 το διατηρητέο οίκημα της οδού Κυδαθηναίων 11-13 στην Πλάκα. Το οίκημα είναι από τα σπουδαιότερα και παλαιότερα διατηρητέα κτίρια της Πλάκας. 'Αποδίδεται στον αρχιτέκτονα της παλαιάς 'Αθήνας Σταμάτη Κλεάνθη και κατά την άπαλλοτριώσή του άποτελούσε κληροδότημα του Χατζηκυ-

ριακείου Ὀρφανοτροφείου Πειραιῶς. Δυστυχῶς τὸ ΥΠΠΕ δὲν διαθέτει φάκελο μὲ περισσότερα στοιχεία γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κτιρίου, ἢ οἰκοδόμησὴ του ὁμῶς μπορεῖ μὲ βεβαιότητα νὰ τοποθετηθεῖ πρὸ τοῦ ἔτους 1842, χρονολογία ποῦ ἐμφανίζεται στὸ κιγκλίδωμα τοῦ ἐξώστη τοῦ ἄνω ὀρόφου στὴν πρόσοψη τοῦ κτιρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων.

Τὸ οἶκημα αὐτὸ τὸ ὁποῖο δυστυχῶς βρισκόταν σὲ πολὺ κακὴ κατάσταση, θὰ ἐπισκευαζόταν ἀπὸ τὶς τεχνικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν γιὰ νὰ στεγάσει τὸ Κέντρο. Παρὰ τὴ διέλευση περισσότερων ἀπὸ δύο ἔτη ἐντούτοις, οἱ ἐργασίες δὲν εἶχαν προχωρήσει καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συντήρηση τῆς ὀροφῆς καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὀψεων τοῦ κτιρίου, τὸ οἶκημα βρισκόταν σὲ ἡμιρεπωμένη κατάσταση. Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐξέτασε τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἐπισκευῆς τοῦ κτιρίου ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἴδρυμα γιὰ νὰ ἐπισπευσθοῦν οἱ ἐργασίες, αὐτὸ ὁμῶς ἕως τὸ τέλος τοῦ 1981 δὲν κατέστη δυνατό νὰ πραγματοποιηθεῖ λόγω ἀνεπάρκειας τῶν οἰκονομικῶν πόρων τοῦ ἴδρυματος. Ἡ αὔξηση τῆς κρατικῆς ἐπιχορήγησης κατὰ τὰ ἔτη 1981 καὶ 1982 ἐπέτρεψε τὴ δημιουργία ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖο τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο ἀποφάσισε, μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, νὰ διαθέσει γιὰ τὴ σταδιακὴ ἐπισκευὴ τοῦ κτιρίου. Ἔτσι ἀπὸ τὸν Μάρτιο τοῦ 1982 καὶ ἐξῆς ἄρχισαν μὲ ἐντατικὸ ρυθμὸ ἐργασίες ἐπισκευῆς τοῦ ἄνω ὀρόφου καὶ τοῦ χώρου τῆς εἰσόδου τοῦ κτιρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων 11, μὲ συνεργεῖα τὰ ὁποῖα ἐπέλεγε γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Κέντρου ὁ τεχνικὸς σύμβουλος καὶ ἐπόπτης τῶν ἐργασιῶν ἀρχιτέκτων κ. Ἐμμ. Κερεσετζῆς, διπλωματοῦχος τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Οἱ ἐπισκευὲς τοῦ ἄνω ὀρόφου καὶ τοῦ χώρου τῆς εἰσόδου περιέλαβαν συντήρηση τῶν ἐπιχρισμάτων, νέες ἠλεκτρικὲς καὶ ὑδραυλικὲς ἐγκαταστάσεις, τοποθέτηση νέων ξυλίνων πατωμάτων στὸν ἄνω ὀροφο, συμπλήρωση ὄσων πλακῶν ἔλειπαν ἀπὸ τὸν χώρο τῆς εἰσόδου, συμπλήρωση τοῦ χειρολισθήρα τῆς ὀραίας ξύλινης σκάλας τοῦ κτιρίου, προσθήκη ψευδοροφῆς στὸν χώρο τῆς βιβλιοθήκης, ἐλαιοχρωματισμούς, συμπλήρωση ὄσων ὑαλοπινάκων ἔλειπαν, ἐγκατάσταση θερμοσισσωρευτῶν, ἐπισκευὴ καὶ συμπλήρωση τῆς μικρῆς ἐσωτερικῆς σκάλας τοῦ κτιρίου, ἐπίστρωση τῶν δύο ἐξωστῶν πρὸς τὸν κήπο τοῦ κτιρίου μὲ λευκὸ μάρμαρο, ἐγκατάσταση φωτιστικῶν καὶ ἐσωτερικοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου καὶ ἄλλες μικρότερες ἐργασίες.

Οἱ ἐργασίες ἐπισκευῆς τοῦ ἄνω ὀρόφου ὁλοκληρώθηκαν κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τὸν μῆνα Σεπτέμβριο τοῦ 1982 καὶ τὴν 1 Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους συντελέστηκε ἡ μεταφορὰ καὶ τακτοποίηση τοῦ Κέντρου στὸν ἄνω ὀροφο τοῦ νέου οἰκήματος. Οἱ ἐργασίες τῶν ἐπισκευῶν στοίχισαν

ποσόν 4.196.244 δραχμών. Οί σχετικές δαπάνες, τις όποιες ένεκρινε ή Έκτελεστική Έπιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου, έγιναν με κάθε δυνατή οικονομία, αλλά συγχρόνως κατεβλήθη προσπάθεια ώστε οί επισκευές και ή ποιότητα της εργασίας νά έναρμονίζονται πρός τις προδιαγραφές της συντήρησης ενός ιδιαίτερα σημαντικού παραδοσιακού κτιρίου. Ό έπιβλέπων αρχιτέκτων έθετε τακτικά ύπόψη των άρμοδίων τεχνικών ύπηρεσιών του Έπουργείου Πολιτισμού και Έπιστημών τις τεχνικές μελέτες και τις λεπτομέρειες των εργασιών για την έγκρισή τους, ώστε ή επισκευή νά εκτελεστεί ύπό την έποπτεία του άρμοδίου Έπουργείου.

Μετά την έγκατάστασή του στο νέο οίκημα τó Κέντρο αντιμετώπισε σοβαρότατη δυσκολία σχετικά με τή μεταφορά της τηλεφωνικής συνδέσεως από την όδó Ναυαρίνου. Παρά τις επανειλημμένες αιτήσεις και εκκλήσεις μας ό ΟΤΕ καθυστέρησε επί όκτάμηνο την έγκατάσταση του νέου τηλεφώνου του Κέντρου, πράγμα πού έδυσχέρανε ουσιαστικά τή λειτουργία του ιδρύματος. Τό τηλεφώνο τελικά συνεδέθη τόν Άπρίλιο του 1983.

Παρά την έγκατάσταση του Κέντρου σέ σημαντικά μεγαλύτερο χώρο στην όδó Κυδαθηναίων, ή διάταξη του ύλικού παρέμενε άσφυκτική λόγω του όγκου του και των άναγκών όρθολογικότερης όργάνωσης των χώρων εργασίας του ιδρύματος. Έπιπλέον τó Άρχείο Μερλιέ έξακολουθούσε νά παραμένει έκτός Κέντρου από έλλειψη χώρου. Για τόν λόγο αυτό ήταν άπολύτως άναγκαία ή επισκευή και άλλων χώρων του οικήματος.

Μετά από νέες συνεννοήσεις με τó Έπουργείο Πολιτισμού και Έπιστημών τó Διοικητικό Συμβούλιο άποφάσισε νά προχωρήσει ή επισκευή και των κάτω όρόφων του κτιρίου. Πρός τó σκοπό αυτό άποφασίστηκε νά διατεθούν για τή δαπάνη των επισκευών οί πόροι της αύξημένης κρατικής χορηγίας. Σχετική αρχιτεκτονική μελέτη για την επισκευή και άναπαλαίωση των δύο κάτω όρόφων του κτιρίου άνατέθηκε κατόπιν διαγωνισμού στον αρχιτέκτονα Έμμανουήλ Κερεστετζή. Οί εργασίες άρχισαν την 7.4.1983, με έργολήπτη τόν κ. Κερεστετζή. Η επισκευή και άποκατάσταση των κάτω όρόφων του οικήματος άπαιτούσε μεγαλύτερης κλίμακας και δαπάνης εργασίες και λόγω της μεγαλύτερης επιφάνειας των σχετικών χώρων, και λόγω διαφόρων έπεμβάσεων πού είχαν άλλοιώσει την αρχική μορφή των έσωτερικών χώρων και τέλος λόγω μεγαλύτερων φθορών πού είχε προκαλέσει ή έκμετάλλευση των χώρων για έμπορικούς σκοπούς πρην την άπαλλοτρίωση του κτιρίου. Οί έπισκευές περιέλαβαν κατεδάφιση σέ τρία στάδια. Οί εργασίες του πρώτου σταδίου οργανωμاتیστηκαν σέ όλων των πρόσθετων και εύκαιριακών κατασκευών σέ διάφορους χώρους του κτιρίου, άποξήλωση των όροφών του μεσαίου και του ήμιυπογείου όρόφου, και άπόξηση/άφαίρεση παλαιών έπιχρισμάτων όλων των τοίχων

καί ἀποκάλυψη τῶν φερόντων στοιχείων καί τῆς τοιχοποιίας ὥστε νά ἐπισημανθοῦν σημεῖα ποῦ ἐχρειάζονταν στατική ἐνίσχυση, ἀπομάκρυνση τῶν σαθρῶν δοκαριῶν καί καθρονιῶν τμημάτων τῆς ὀροφῆς τοῦ ἡμιπογείου ὀρόφου, ὑποστήλωση τμήματος τῆς ὀροφῆς τοῦ ἡμιπογείου ὀρόφου, καθαρισμὸ τῶν φερόντων στοιχείων καί τοιχοποιῶν καί ἐνίσχυση τῶν ἀρμῶν μὲ ἰσχυρὴ τσιμεντοκονία, τοποθέτηση νέων δοκαριῶν καί καθρονιῶν ὅπου ἐπιβαλλόταν ἀπὸ τίς ἀνάγκες τῆς στατικής ἐνίσχυσης τῆς ὀροφῆς τοῦ ἡμιπογείου, κατασκευὴ δύο μικρῶν ἐσωτερικῶν μαρμάρινων κλιμάκων στὶς ἐξόδους τοῦ ἡμιπογείου πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ αὐλὴ τοῦ κτιρίου, ἐπιδιόρθωση ὄλων τῶν ξύλινων κουφωμάτων καί κατασκευὴ νέων ὅπου αὐτὸ ἦταν ἀναγκαῖο, καί ἐπίστρωση τῆς πίσω αὐλῆς μὲ gros-béton ἐνισχυμένο μὲ κατάλληλο πλέγμα.

Οἱ ἐργασίες τοῦ δευτέρου σταδίου περιέλαβαν τὴ στατικὴ ἀποκατάσταση τοῦ ἐξώστη τοῦ μεσαίου ὀρόφου πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ αὐλὴ τοῦ κτιρίου μὲ σιδηροδοκοὺς καί ἀνακατασκευὴ ἐλλείποντος τμήματος γιὰ νά ἀποκατασταθεῖ ἡ ἀρχικὴ μορφή, κατασκευὴ ἐσωτερικῶν τοίχων σύμφωνα μὲ τὰ σχέδια τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ κτιρίου, νέα ἐπιχρίσματα ὄλων τῶν τοίχων καί ὀροφῶν τοῦ μεσαίου καί τοῦ ἡμιπογείου ὀρόφου ἀφοῦ προηγουμένως ἐπενδύθηκαν μὲ συρμάτινο πλέγμα, γενικὴ ὑδραυλικὴ ἐγκατάσταση, ἐγκατάσταση ὑδρορροῶν στοὺς ἐξώστες τοῦ ἄνω ὀρόφου γιὰ ἀπομάκρυνση τῶν ὀμβρίων ὑδάτων πρὸς τὸν κήπο, γενικὴ ἠλεκτρικὴ ἐγκατάσταση μὲ πρόβλεψη συστήματος θερμοσυσσωρευτῶν, ἀποκατάσταση μαρμάρινης σκάλας καί ξύλινου χειρολισθήρα τῆς εἰσόδου ἀπὸ τὴν ὁδὸ Κυδαθηναίων 13, κατασκευὴ νέας ἐσωτερικῆς ξύλινης σκάλας μὲ χειρολισθήρα γιὰ τὴ λειτουργικὴ σύνδεση τοῦ μεσαίου ὀρόφου μὲ τὸ μεσοπάτωμα καί τὸν ἄνω ὀροφο, ἐπενδύσεις δαπέδων τοῦ ἡμιπογείου, εἰσόδου καί βοηθητικῶν χώρων μὲ λευκὰ καί μαῦρα μάρμαρα, ἐπένδυση τοῦ δαπέδου τοῦ κυρίου ὀρόφου μὲ νέο ξύλινο πάτωμα, τελικὴ ἐπεξεργασία καί ἐγκατάσταση τῶν κουφωμάτων, ἐπένδυση μὲ πλακίδια τῶν τοίχων τῶν χώρων ὑγιεινῆς καί τοποθέτηση εἰδῶν ὑγιεινῆς καί λοιπῶν ἐγκαταστάσεων τῶν οἰκείων χώρων, τοποθέτηση ξύλινων ἢ μαρμάρινων περιθωρίων δαπέδων σὲ ὄλο τὸ κτίριο ἀναλόγως τῶν χώρων, τοποθέτηση ὑαλοπινάκων, ἀπομάκρυνση μεγάλου ὄγκου προϊόντων τῶν κατεδαφίσεων καί καθαρισμὸ τῶν χώρων.

Τὸ τρίτο καί τελευταῖο στάδιο ἐπισκευῆς καί ἀποκατάστασης τῶν χώρων περιέλαβε τὴν πλακόστρωση τῆς πίσω αὐλῆς, τὴν κατασκευὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιτοιχίσματος πρὸς τὸν κῆρο σταθμεύσεως τῆς ὁδοῦ Πέτα καί τὴν ὑποδομὴ γιὰ τὴ δημιουργία κήπου, τμηματικὸ ἐλαιοχρωματισμὸ τῶν προσόψεων τοῦ κτιρίου, ὄλων τῶν κουφωμάτων καί ὄλων τῶν ἐσωτερικῶν τοίχων καί ὀροφῶν τῶν δύο κάτω ὀρόφων, τρίψιμο καί γυάλισμα

τών μαρμάρινων και ξύλινων δαπέδων, τοποθέτηση ηλεκτρικών πινάκων, διακοπών και άλλων στοιχείων προς ολοκλήρωση της ηλεκτρικής εγκατάστασης, τοποθέτηση χειρολαβών στα κουφώματα, τοποθέτηση βοηθητικών στοιχείων στους χώρους ύγιεινης, βερνίκωμα των ξύλινων κατασκευών και διάφορες άλλες μικροεργασίες.

Τέλος στον μεγάλο θολωτό χώρο στη δυτική πλευρά του κτιρίου κατασκευάστηκε ξύλινο πατάρι με ωραία ξύλινη σκάλα που αύξησε κατά πενήντα σχεδόν τοις εκατό τον ωφέλιμο χώρο της αίθουσας, με προοπτική τη χρησιμοποίησή της για επέκταση της βιβλιοθήκης του Κέντρου.

Με την ολοκλήρωση των τριών σταδίων των επισκευών αποκαταστάθηκαν πλήρως οι δύο κάτω όροφοι του κτιρίου και δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την πληρέστερη οργάνωση των χώρων και αποτελεσματικότερη διάταξη του υλικού και των τμημάτων του Κέντρου. Οι επισκευές των δύο κάτω ορόφων έγιναν με κάθε επιμέλεια και ανέδειξαν τις αρχιτεκτονικές αρετές του ωραίου νεοκλασικού οικήματος. Σε αυτό συνέβαλε και η εκτέλεσή τους χωρίς την πίεση του χρόνου για την άμεση μεταφορά του Κέντρου, υπό την οποία έγιναν οι επισκευές του άνω ορόφου. Παρά τη φροντίδα που καταβλήθηκε για την καλαισθητή και καλής ποιότητας αποκατάσταση των χώρων, οι εργασίες έγιναν με κάθε δυνατή οικονομία και οι σχετικές δαπάνες έγιναν με τη λελογισμένη φειδώ που επέβαλλαν τα στενά οικονομικά του Κέντρου. Το σύνολο της δαπάνης επισκευής, αποκατάστασης και εξοπλισμού των δύο κάτω ορόφων και του κήπου του οικήματος ανήλθε στο ποσόν των 8.216.460 δραχμών, περιλαμβανομένης της άμοιβής του επιβλέποντος αρχιτέκτονος. Η τελική έξοφληση έγινε την 20.3.1985, όποτε θεωρήθηκε ότι έληξαν οι εργασίες επισκευής.

Η δαπάνη της επισκευής απερρόφησε το σύνολο του αποθεματικού του ταμείου του Κέντρου και για τον λόγο αυτό δεν κατέστη δυνατόν να επλωθούν και να λειτουργήσουν οι αποκατασταθέντες χώροι, πλην του χώρου που διετέθη για τη στέγαση του Αρχείου Μερλιέ, που μεταφέρθηκε στην οδό Κυδαθηναίων άμέσως μετά την ολοκλήρωση των επισκευών (βλ. XI). Για αρκετούς μήνες το 1984 και το 1985 οι επισκευασθέντες χώροι παρέμειναν κλειστοί, έλλειψι των πόρων για τη θέρμανση και επίπλωσή τους. Το πρόβλημα αντιμετώπιστηκε με τη γενναία χορηγία του Ίδρύματος Λεβέντη, που επέτρεψε την κατασκευή συγκροτήματος μεταλλικών ραφιών στον χώρο του ήμιπογειού ορόφου προς την οδό Κυδαθηναίων, όπου τακτοποιήθηκαν οι εκδόσεις του Κέντρου, την τοποθέτηση θερμοσυσσωρευτών στους δύο κάτω ορόφους και την επίπλωση και φωτισμό της αίθουσας διαλέξεων, της αίθουσας σεμιναρίων και του διαδρόμου της εισόδου του κυρίου ορόφου με καλαισθητες ξύλι-

νες κατασκευές. Πρὸς τιμὴν τοῦ χορηγοῦ ἡ αἴθουσα διαλέξεων ποῦ ἐπιπλώθηκε ὀλοκληρωτικὰ μὲ δαπάνη τοῦ Ἰδρύματος Λεβέντη, ὀνομάστηκε «Αἴθουσα Ἀναστασίου Λεβέντη». Ἡ μελέτη καὶ ἐπίβλεψη τῆς ἐπίπλωσης καὶ ἐξοπλισμοῦ τῶν χώρων τοῦ κυριῶς ὀρόφου τοῦ κτιρίου ἀνατέθηκαν ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα Λεβέντη στοὺς ἀρχιτέκτονες Ἀλέξανδρο καὶ Χάρη Καλλιγᾶ, γνωστοὺς γιὰ τὴν ἐξειδίκευσή τους στὴ συντήρηση παραδοσιακῶν κτιρίων. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τέθηκαν σὲ λειτουργία οἱ χώροι τῶν δύο κάτω ὀρόφων καὶ ἐντάχθηκαν ὀργανικὰ στὴ ζωὴ καὶ τὴ δραστηριότητα τοῦ Κέντρου. Γιὰ νὰ ἀποσυμφορηθοῦν οἱ χώροι τοῦ ἄνω ὀρόφου μεταφέρθηκαν στὴν ἐσωτερικὴ αἴθουσα τοῦ ἡμιπογείου ὀρόφου ὀρισμένες ἀπὸ τὶς ἀρχειοθήκες τοῦ ὕλικου τῆς προφορικῆς παράδοσης. Στὸν ἴδιο χώρο τοποθετήθηκε τὸ ἐπιπλο τῆς βιβλιοθήκης τοῦ παλαιοῦ μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κέντρου ἀεμνήστου Φιλίππου Δραγοῦμη, ὡς δωρεὰ τοῦ κ. Μάρκου Φ. Δραγοῦμη. Κατὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ δωρητῆ στο ἐπιπλο αὐτὸ θὰ τοποθετηθεῖ ἡ μουσικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου. Οἱ βιβλιοθήκες τῆς αἴθουσας τῶν διαλέξεων καὶ τῆς αἴθουσας τῶν σεμιναρίων διατέθηκαν γιὰ τὴν ἀποσυμφόρηση καὶ ἐπέκταση τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου, μὲ προοπτικὴ τὴν τελικὴ τῆς ἐπέκταση στὸν κατάλληλα διαμορφωμένο θολωτὸ χώρο τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κτιρίου.

Μέχρι τέλους τοῦ 1985 ὕστερα ἀπὸ ἐπίμοχθες προσπάθειες τεσσάρων ἐτῶν κατέστη δυνατὴ ἡ πλήρης ἐγκατάσταση τοῦ Κέντρου στὸ οἶκμα τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων 11-13 μὲ τὴν ἀξιοποίηση ὀλων τῶν χώρων τοῦ οἰκῆματος. Παράλληλα, μέσα στὰ πλαίσια τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων τοῦ Κέντρου, καταβάλαμε προσπάθειες ἐμπλουτισμοῦ τῆς τεχνικῆς ὑποδομῆς καὶ τοῦ λειτουργικοῦ ἐξοπλισμοῦ γιὰ νὰ καταστεῖ ἀποτελεσματικότερη ἡ διεκπεραίωση τῆς διοικητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ ἰδρύματος. Πρὸς ἐξυπηρέτηση τοῦ στόχου αὐτοῦ ἀγοράστηκε σύγχρονη ἠλεκτρονικὴ γραφομηχανὴ IBM καὶ φωτοαντιγραφικὸ μηχανῆμα XEROX 3100 καθὼς καὶ μεταλλικὲς ἀρχειοθήκες μὲ συρόμενα συρτάρια γιὰ τακτοποίηση τῶν φακέλων τῆς τρέχουσας διοικητικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Μὲ τὸν ἐκσυγχρονισμό αὐτὸ τῆς τεχνικῆς ὑποδομῆς ἐπιδιώχθηκε κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ὁ ἐξορθολογισμὸς τῆς λειτουργίας τοῦ Κέντρου.

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ὑπερπεντηκονταετῆ ἱστορία του τὸ Κέντρο ἀπέκτησε τὴν κτιριακὴ ὑποδομὴ καὶ τὴν ἐπάρκεια τῶν χώρων ποῦ συνάδουν στὶς ἀνάγκες καὶ τὴν ἀποστολὴ του. Γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ αὐτὸ ἀπαιτήθηκε σκληρὴ ἐργασία καὶ ἐνέργειες πρὸς πολλὰ κατευθύνσεις καὶ σὲ πολλὰ ἐπίπεδα καὶ θυσιές τόσο ὡς πρὸς τοὺς πόρους τοῦ ἰδρύματος ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνο τῶν ἐργαζομένων σὲ αὐτό. Ἐπιπλέον λόγω τοῦ χαρακτῆρα τοῦ κτιρίου, ἡ ἐπισκευὴ δὲν ἀποτελεῖ πάγια καὶ ὀριστικὴ ὑπόθεση,

ΧΡΟΝΙΚΑ

διότι απαιτείται διαρκής συντήρηση και συνεχείς μικροεπισκευές για να διατηρηθεί σε καλή κατάσταση και λειτουργικότητα ένα παραδοσιακό διατηρητέο οίκημα. Προς τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἀπαιτοῦνται συνεχείς ἐτήσιες δαπάνες τόσο χρημάτων ὡς καὶ χρόνου, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐπανελημμένως ἐτέθησαν ὑπόψη τῶν ὑπευθύνων τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, στὸ ὁποῖο ἐξακολουθεῖ νὰ ἀνήκει τὸ κτίριο.

III. Οἰκονομικά

Ἡ ἐπιβίωση τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικά ἀπὸ τὴν ἐτήσια κρατικὴ ἐπιχορήγηση, τὴν ὁποία παρέχει τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, διὰ τῆς Διευθύνσεως Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ. Ἡ μισθοδοσία τοῦ προσωπικοῦ, οἱ ἐπιστημονικὲς καὶ ἐκδοτικὲς δραστηριότητες καὶ οἱ τύχες τοῦ ἰδρύματος γενικότερα συναρτῶνται ἀπολύτως πρὸς τὴν τακτικὴ χορήγηση, τὸ ὕψος καὶ τὶς διακυμάνσεις τῆς κρατικῆς αὐτῆς ἐνίσχυσης. Ἐὰν καὶ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἔχει τὴν ὑπόσταση ἀπολύτως ἀνεξαρτήτου καὶ αὐτοτελοῦς νομικοῦ προσώπου ἰδιωτικοῦ δικαίου ὡς κληροδότημα τῶν ἰδρυτῶν του, δὲν διαθέτει ἴδιαν περιουσία πού νὰ ἀποδίδει ὑλικά ἔσοδα γιὰ τὴ συντήρησή του. Συνεπῶς ἡ λειτουργία του βασίζεται στὴν κρατικὴ χορηγία καὶ σὲ ἄλλες τακτικὲς καὶ ἔκτακτες ἐνισχύσεις εἴτε ἀπὸ δημόσιες εἴτε ἀπὸ ἰδιωτικὲς πηγές.

Κατὰ τὴν περίοδο 1980-1985 ἡ κρατικὴ ἐπιχορήγηση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν πρὸς τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κυμάνθηκε στὰ ἐπίπεδα πού ἐμφανίζονται στὸν παρακάτω πίνακα:

1980	3.000.000	δραχμὲς
1981	5.940.000	δραχμὲς
1982	9.500.000	δραχμὲς
1983	9.000.000	δραχμὲς
1984	9.000.000	δραχμὲς
1985	10.800.000	δραχμὲς

Ἡ μεγάλη αὐξηση μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1980 καὶ 1982 ἔδωσε πράγματι στὸ Κέντρο τὴ δυνατότητα νὰ ἀναπνεύσει καὶ ἐπέτρεψε τὴ δημιουργία τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου πού διατέθηκε γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ κτιρίου τῆς ὁδοῦ Κυδαθηναίων καὶ τὴ μεταφορὰ τοῦ Κέντρου στὸ νέο οἶκημα.

Ἐπίσης ἡ αὐξηση τῆς ἐπιχορήγησης ἔκανε δυνατὴ τὴν πρόσληψη νέων

μελών στο προσωπικό για τη στοιχειώδη κάλυψη των αναγκών λειτουργίας του Κέντρου και τον προγραμματισμό των εκδόσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά την περασμένη πενταετία. Ο πίνακας όμως αποκαλύπτει συγχρόνως και την ουσιαστική μείωση της επιχορήγησης σε πραγματικούς όρους κατά τα έτη 1983 και 1984. Στόν επίσημο Κρατικό Προϋπολογισμό το ποσόν της επιχορήγησης εμφανίζεται ονομαστικά αυξημένο σε 12.000.000 δραχμές για τα έτη 1983, 1984 και 1985, οι περικοπές όμως των δαπανών κατά 25% από το Υπουργείο Οικονομικών είχαν ως αποτέλεσμα να μειωθεί ουσιαστικά το ποσόν της επιχορήγησης. Η στασιμότητα της κρατικής επιχορήγησης σε απόλυτους αριθμούς κατά τα έτη 1983-1984 συνέπεσε με τη θέσπιση νέου μισθολογικού πλαισίου από το Διοικητικό Συμβούλιο τον Ιανουάριο του 1983 για να ικανοποιηθούν χρόνια έκκρεμη αίτηματα του προσωπικού του Κέντρου, ενώ η καθιέρωση της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής από την κυβέρνηση οδήγησε σε συνεχή άνοδο της συνολικής ετήσιας δαπάνης αποδοχών του προσωπικού, ή όποια τὸ έτος 1985 ἀπερρόφησε τὸ σύνολο σχεδόν τῆς κρατικῆς ἐπιχορήγησης. Παράλληλα οί ἀνατιμήσεις στὰ τιμολόγια τῶν παγίων δαπανῶν λειτουργίας λόγω τοῦ πληθωρισμοῦ ἐπέβαλαν σοβαρὲς ἀνάγκες συμπίεσεως τῶν λειτουργικῶν ἐξόδων στὰ κατώτατα δυνατὰ ὅρια. Κατὰ τὸ μέγιστο μέρος ἡ δαπάνη τῆς τρέχουσας μηνιαίας λειτουργίας τοῦ Κέντρου καλύπτεται ἀπὸ τὰ ἔσοδα πωλήσεως τῶν ἐκδόσεων τοῦ ἰδρύματος.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τακτικὴ κρατικὴ ἐπιχορήγηση τὸ Κέντρο ἐνισχύεται μὲ πάγια ἐτήσια ἐπιδότηση τοῦ κληροδοτήματος τῆς Παγγείου Ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐπιδότηση τῆς Παγγείου Ἐπιτροπῆς διατίθεται σὲ δύο τμήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα προορίζεται γιὰ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ τὸ ἄλλο γιὰ τὸ Μουσικὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο. Κατὰ τὴν περίοδο 1980-1985 ἡ ἐπιδότηση τῆς Παγγείου Ἐπιτροπῆς ἀκολούθησε ἀνοδικὴ πορεία καὶ ἂν καὶ κυμαίνεται σὲ αἰσθητὰ χαμηλότερα ἐπίπεδα ἀπολύτων ἀριθμῶν, ἀποτελεῖ πηγὴ οὐσιαστικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Κέντρου διότι καλύπτει τὰ κενὰ ποῦ ἀφήνει ἡ κρατικὴ ἐπιχορήγηση. Τὸ συνολικὸ ὕψος τῆς ἐπιδότησης τῆς Παγγείου Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν περίοδο 1980-1985 παρουσιάζεται στὸν κατωτέρω πίνακα:

1980	400.000
1981	600.000
1982	600.000
1983	600.000
1984	600.000
1985	800.000

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ νὰ ἐκφράσω τὴν ἐκτίμησή μου στοὺς ὑπευθύνους τῆς Παγγείου Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν κατανόηση

των αναγκών του Κέντρου και την προθυμία με την οποία ανταποκρίθηκαν, σε δύσκολες για το ίδρυμα στιγμές, στις εκκλήσεις μας για ενίσχυση τής προσπάθειάς μας.

Σε αντίθεση προς το ιδιωτικό κληροδόστημα τής Παγγείου 'Επιτροπής, το υπό τον έλεγχο του 'Υπουργείου Οικονομικών Ταμείο 'Ανταλλαξίμων Περιουσιών και 'Αποκαταστάσεως Προσφύγων, το οποίο αποτελεί πηγή από την οποία δικαιολογημένα μπορεί να προσδοκᾶται ἡ ενίσχυση ἑνὸς ιδρύματος μελέτης τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐμείωσε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1980-1983, καὶ παρὰ τὶς ἐπανελημμένες ἐκκλήσεις καὶ τὰ ἔγγραφα διαβημάτων μας, τὴ μικρὴ ἐτήσια ἐνίσχυση ποὺ χορηγοῦσε παλαιότερα πρὸς τὸ Κέντρο. Τὸ ποσὸν τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ταμείου 'Ανταλλαξίμων πρὸς τὸ Κέντρο φαίνεται ἀπὸ τὸν ἀκόλουθο πίνακα:

1980	90.000
1981	90.000
1982	60.000
1983	—
1984	90.000
1985	110.000

'Επανελημμένα ἔγγραφα μας πρὸς τὸ Ταμείο 'Ανταλλαξίμων Περιουσιῶν ὀδήγησαν στὴν ἐπανάληψη τῆς ἐπιδότησης κατὰ τὸ 1984 καὶ τὸ 1985. Ἄν καὶ δὲν παραλείψαμε νὰ ἐκθέσουμε τόσο τὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ὅσο καὶ τὶς ἀνάγκες ποὺ ἀντιμετωπίζει, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐπιτύχουμε αὐξηση τοῦ πολὺ πενιχροῦ ποσοῦ τῆς ἐπιδότησης τοῦ ΤΑΠΑΠ.

Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο τὸ Κέντρο ἐνισχύθηκε μὲ μικρότερα ποσὰ ἀπὸ ἄλλους φορεῖς τοῦ δημόσιου τομέα. Στὸν χῶρο αὐτὸ χρηματοδότησης ὁμως, τὰ γραφειοκρατικὰ καὶ ἄλλα ἐμπόδια ἀποδείχθηκαν πολλὰς φορὲς ἀνυπερβλήτα στὴν προσπάθεια ἐξασφάλισης μικρῶν μὲν ἀλλὰ οὐσιαστικῆς σημασίας γιὰ τὸ Κέντρο ἐνισχύσεων.

'Ἡ μόνη πηγὴ αὐτοχρηματοδότησης τοῦ Κέντρου εἶναι τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὴν πώληση τῶν ἐκδόσεων τοῦ ιδρύματος (βιβλίων καὶ δίσκων). Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο κατεβλήθη κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ αὐξηση τῶν ἐσόδων ἀπὸ τὴν πηγὴ αὐτή, μὲ τὴν προώθηση καὶ προβολὴ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Κέντρου. Λόγω ὁμως τοῦ ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρα τῶν ἐκδόσεών μας, ἡ δυνατότητα διάθεσής τους στὴν εὐρύτερη ἀγορὰ τοῦ ἐμπορικοῦ βιβλίου εἶναι περιορισμένη. Ἡ καμπύλη τῶν σχετικῶν εἰσπράξεων ἀπὸ τὴ διάθεση τῶν ἐκδόσεων ἐμφανίζεται στὸν κατωτέρω πίνακα:

1980	50.521
1981	640.901
1982	133.254

ΧΡΟΝΙΚΑ

1983	531.820
1984	779.151
1985	311.178

ΣΥΝΟΛΟ: 2.446.825

Οί μεγάλες αύξήσεις των πωλήσεων κατά τὰ ἔτη 1981 καὶ 1983-1984 ὀφείλονται στὴν κυκλοφορία τῶν τῶμων Α' καὶ Β' τῆς 'Εξόδου, πού εἶναι οἱ ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου μὲ τὴ μεγαλύτερη ζήτηση.

Τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου ἐνισχύθηκε κατὰ τὸ 1983 ἀπὸ τὴν 'Ακαδημία 'Αθηνῶν μὲ τὸ χρηματικὸ ποσὸν τῶν 200.000 δραχμῶν πού συνόδευσε τὴν ἀπονομὴ τοῦ Χαλκοῦ Μεταλλίου τῆς 'Ακαδημίας στὸ Κέντρο μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐκδοσὴ τῆς 'Εξόδου (βλ. ΧΠ). Ἡ χειρονομία αὐτὴ τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ ἰδρύματος τῆς χώρας εἶχε φυσικὰ γιὰ μᾶς οὐσιαστικὴ ἠθικὴ σημασία, ὡς ἀναγνώριση τοῦ ἔργου μας καὶ ἐγκαρδίωση στὴ συνέχιση τῶν προσπαθειῶν μας. Οἰκονομικὴ ἐνίσχυση ὕψους 500.000 δραχμῶν προσφέρθηκε τὸ 1985 πρὸς τὸ Κέντρο καὶ ἀπὸ τὸ 'Ίδρυμα Κώστα καὶ 'Ελένης Οὐράνη τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Θερμὲς εὐχαριστίες ὀφείλονται στὸν γενικό γραμματέα τοῦ 'Ιδρύματος Οὐράνη ἀκαδημαϊκὸ κ. Πέτρο Χάρη καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὸ Κέντρο. Μὲ συγκίνηση μνημονεύουμε ἐδῶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη, μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ 'Ιδρύματος Οὐράνη, γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου καὶ εἰδικότερα γιὰ τὴ συντήρηση τῶν θησαυρῶν τοῦ 'Αρχείου Μερλιέ.

Κατὰ τὴν ὑπὸ ἐπισκόπηση περίοδο δὲν ἔλειψαν καὶ δωρεές ἰδιωτῶν, πού ἐξετίμησαν τὴν προσπάθεια τοῦ Κέντρου, πρὸς τὸ 'Ίδρυμα. Μεταξὺ αὐτῶν ἐξέχουσα θέση κατέχει ἡ δωρεὰ τῆς γενικῆς γραμματέως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κυρίας Θάλειας Βοῦλα, ἡ ὁποία τὸ 1980 διέθεσε ὀλόκληρο τὸ ποσὸν τοῦ 1.128.866 δραχμῶν, πού ἀναλογεῖτο στὸ μερίδιό της ἀπὸ τὴν κληρονομία τῆς ἐξ-αδέλφης της Μέλπως Μερλιέ, πρὸς ἐνίσχυση τοῦ Κέντρου. Τὸ ποσὸν αὐτό, μὲ πρόταση τοῦ ἀειμνήστου Ἀντιπροέδρου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Γρηγορίου Ζαριφοπούλου, κατατέθηκε σὲ προθεσμιακὴ κατάθεση στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔχει ἐν τῷ μεταξύ διπλασιαστεῖ ἀπὸ τὰ ἔσοδα τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου. Ἡ χειρονομία αὐτὴ τῆς κυρίας Θάλειας Βοῦλα δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἄλλη μία ἐκδήλωση τῆς πολύμορφης προσφορᾶς της πρὸς τὸ Κέντρο ἀλλὰ καὶ ἐγγράφεται στὴ λαμπρὴ παράδοση κοινωνικῆς εὐποιΐας, στὴν ὁποία ἐπιδόθηκε ἐπὶ μακρὰ σειρὰ ἐτῶν προσφορᾶς στὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ Κέντρο ἐπίσης ἐνίσχυσε οἰκονομικὰ ἡ κυρία Μαρίκα Ἀποστολοπούλου, ἡ ὁποία κάλυψε μεγάλο μέρος τῆς δαπάνης γιὰ τὴν ἐκτύπωση τοῦ

τόμου ό όποϊος εκδόθηκε από τό Κέντρο τό 1984 εις μνήμη του άειμνήστου συζύγου της Φώτη Άποστολοπούλου, διευθυντή του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. Τήν έκδοση του τόμου ενίσχυσε και τό Ίδρυμα Νεοελληνικό Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας τής Σχολής Μωραΐτη καθώς και όρισμένοι φίλοι του άειμνήστου προκατόχου μου. Η κυρία Άποστολοπούλου διέθεσε υπέρ του Κέντρου όλα τά έσοδα από τίς πωλήσεις του Άμμητού.

Μεταξύ τών δωρητών του Κέντρου κατά την ύπό άνασκόπηση περίοδο περιλαμβάνεται επίσης ή κυρία Μαρία Ρόζα Γουλιμή, ή όποία διέθεσε ποσόν 50 χιλιάδων δραχμών για την ενίσχυση τής βιβλιοθήκης του ιδρύματος.

Τά οικονομικά προβλήματα του Κέντρου πού άνέκυψαν μετά τό έτος 1984 έστρεψαν τίς προσπάθειές μας πρós ποικίλες κατευθύνσεις για την άναζήτηση οικονομικής ενίσχυσης, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Οί προσπάθειες αυτές απέδωσαν αξιόλογα άποτελέσματα εντός του έτους 1985, όποτε εξασφαλίστηκε, μετά από αίτησή μας και τεκμηριωμένες έπιστημονικές προτάσεις πού υποβάλαμε, ή ενίσχυση τών έρευνητικών προγραμμάτων μελών του προσωπικού του Κέντρου με τό ποσόν τών 2.000.000 δραχμών από τό Πρόγραμμα Έλεύθερης Έρευνας τής Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (βλ. VIII).

Έπίσης κατά τό 1985 τό Κέντρο ενισχύθηκε σημαντικά από τό Ίδρυμα Λεβέντη με τη γενναιοδωρη χορηγία ή όποία επέτρεψε την επίπλωση και έξοπλισμό σημαντικών χώρων του οικήματος (βλ. II). Ευχαριστίες για τη χορηγία του Ίδρύματος Λεβέντη όφείλονται στον Πρόεδρο του Ίδρύματος κ. Κωνσταντίνο Λεβέντη για τη γενναιοφροσύνη του, στον καθηγητή του Πανεπιστημίου του Λονδίνου κ. Παναγιώτη Βατικιάτη για τη θετική του σύσταση υπέρ του Κέντρου και στον άντιπρόσωπο του Ίδρύματος στην Άθήνα, πρέσβυ έ.τ. κ. Άχιλλέα Έξαρχο για τό άδιάπτωτο ενδιαφέρον του για την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση τής δωρεάς. Τέλος τό Κέντρο ενισχύθηκε με ποσόν ενός εκατομμυρίου δραχμών από την Τράπεζα Έργασίας, χάρη σε ένέργειες του μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου μας κ. Λαζάρου Έφραιμόγλου.

IV. Μεταβολές Προσωπικό

Κατά την πενταετία 1980-1985 άπασχολήθηκαν στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών οί ακόλουθοι τακτικοί συνεργάτες:

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης, διδάκτωρ φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου

Harvard, από 1.6.1980 ως υποδιευθυντής και από 30.10.1980 και έξης ως διευθυντής του ιδρύματος.

Μάρκος Δραγούμης, μουσικολόγος, προϊστάμενος του Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου.

Ματούλα Κουρουπού, φιλόλογος, ερευνήτρια.

Ίωάννα Πετροπούλου-Καρζή, φιλόλογος, Maîtrise Πανεπιστημίου Παρισίων, ερευνήτρια.

Ευαγγελία Μπαλτά, τουρκολόγος, διδάκτωρ ιστορίας Πανεπιστημίου Παρισίων, ερευνήτρια, από 1.1.1984.

Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, κοινωνικός ανθρωπολόγος, ερευνήτης, από 1.9.1983 έως 31.8.1985.

Μαρία Ασβέστη, δακτυλογράφος.

Λουκία Βασιλείου, γραμματεύς, από 1.3.1984.

Θεολογία Κουτούζου-Μπίρη, βοηθός δακτυλογράφος. Η κυρία Μπίρη είναι επίσης επιφορτισμένη με την τρέχουσα οικονομική διαχείριση και τη διεκπεραίωση των εξωτερικών εργασιών του Κέντρου.

Θεοφανώ Βίγλιερη, λογίστρια, μερικής άπασχόλησης, υπεύθυνη τής τήρησης των λογιστικών βιβλίων του Κέντρου από 1.10.1982.

Μαρίκα Δημητράκη, καθαρίστρια, μερικής άπασχόλησης.

Ός έκτακτοι συνεργάτες με άνάθεση έργου συνεργάστηκαν στο Κέντρο οί έξης:

Γιάννης Μουρέλος, διδάκτωρ ιστορίας Πανεπιστημίου Παρισίων, από 10.10.1981 έως 30.4.1982 για την έπιλογή του ύλικού και έπιμέλεια του Β' τόμου τής *Έξόδου*.

Μιράντα Τερζοπούλου, λαογράφος, συνεργάτρια του Κέντρου Έρευνής τής Έλληνικής Λαογραφίας τής Άκαδημίας Άθηνών, από 2.12.1983 για την έπιλογή του ύλικού και έπιμέλεια του Γ' τόμου τής *Έξόδου*.

Μαρίκα Φαμελιάρη, βιβλιοθηκονόμος από 1.4.1984 έως 31.12.1984 ως υπεύθυνη τής βιβλιοθήκης του Κέντρου.

Κατά την ίδια περίοδο άπεχώρησαν από την ύπηρεσία του Κέντρου συνταξιοδοτηθείσες οί έξης παλαιές συνεργάτριες:

Έλένη Παπανικολάου, Maîtrise γαλλικής φιλολογίας Πανεπιστημίου Aix-en-Provence, προϊσταμένη γραμματείας, τήν 23.6.1980.

Χαρά Λιουδάκη-Κυπραίού, φιλόλογος, ερευνήτρια, τήν 31 Δεκεμβρίου 1981.

Ίλιάννα Κοτσώνη, καθηγήτρια Γαλλικών, μερικής άπασχόλησης συνεργάτρια, υπεύθυνη εκδόσεων, τήν 30.6.1981.

Έπίσης τήν 1.10.1982 συνταξιοδοτήθηκε και άπεχώρησε ό Μιχαήλ Ζαρφόπουλος, βοηθός ταμίας.

V. Διοικητική λειτουργία

Σοβαρά προβλήματα δυσλειτουργίας παρουσίαζαν οι υπηρεσίες του Κέντρου κατά την περίοδο 1980-1982 ως προς τη διεκπεραίωση του έργου της γραμματείας και του λογιστηρίου. Η δυσλειτουργία της γραμματείας επιτάχθηκε ιδίως μετά την αποχώρηση της κυρίας Έλενης Παπανικολάου από την ένεργό υπηρεσία. Τα προβλήματα αυτά αντιμετώπιστηκαν εν μέρει με την πλήρωση της μίας από τις δύο θέσεις γραμματέων που προβλέπει ο έσωτερικός κανονισμός του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, με την πρόσληψη από 1.3.1984 της κυρίας Λουκίας Βασιλείου στην υπηρεσία του Κέντρου. Η δυσλειτουργία του λογιστηρίου αντιμετωπίστηκε με την ανάθεση των καθηκόντων τήρησης των λογιστικών βιβλίων και διεκπεραίωσης των οικονομικών εργασιών του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών στην κυρία Θεοφανώ Βίγλιαρη, λογίστρια, από 1.10.1982. Έκτοτε το λογιστήριο του Κέντρου λειτουργεί άριστα και διαχειρίζεται αποτελεσματικά τους περιορισμένους πόρους του ιδρύματος. Δυστυχώς η οικονομική στενότητα που αντιμετωπίζει το Κέντρο δεν επέτρεψε κατά την πενταετία 1980-1985 την πλήρωση και άλλων κενών θέσεων διοικητικού προσωπικού, ιδίως τη θέση του προϊσταμένου γραμματείας, ή όποια είναι απολύτως αναγκαία για την αποτελεσματική διεκπεραίωση του έργου της υπηρεσίας αυτής του ιδρύματος. Σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα της αποτελεσματικότερης άσκησης του διοικητικού έργου του Κέντρου συνιστά ή μη πλήρωση της θέσεως του υποδιευθυντή του ιδρύματος, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος του χρόνου του διευθυντή να αναλίσκται στην παρακολούθηση της τρέχουσας λειτουργίας και των καθημερινών αναγκών του έργου του Κέντρου.

Αναφερόμενος στη διοικητική λειτουργία του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών αισθάνομαι την υποχρέωση να εκφράσω την ευγνωμοσύμη μου στην Ταμία του Διοικητικού Συμβουλίου κυρία Άγλαφα Άγιουτάντη, πρόην υποδιευθύντρια του Κέντρου και στενή συνεργάτρια της ιδρύτριας Μέλπωσ Μερλιέ, για την άμεριστη συμπαράστασή της στο έργο μου. Η κυρία Άγιουτάντη υπήρξε καθ' όλη τη διάρκεια της υπηρεσίας μου στο Κέντρο ή ζωντανή μνήμη του ιδρύματος και ή έγκυρότερη πηγή πληροφοριών και συμβουλών για την έσωτερική διοικητική και έπιστημονική λειτουργία και τó ύλικό του Κέντρου. Χωρίς την πρόθυμη βοήθειά της τó έργο μου θά ήταν πολύ δυσχερέστερο και ή έξοικειώσή μου με τó ίδρυμα ούσιαστικά έλλιπέστερη.

VI. Βιβλιοθήκη - Ἄρχειο

1. Βιβλιοθήκη

Ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀρχειο ἀποτελοῦν τοὺς πνεύμονες ἐνὸς Κέντρου ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἀξιοποίησή τους συνιστοῦν τὴν ἀπαραίτητη ὑποδομὴ κάθε σοβαρῆς προσπάθειας ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἀνάληψης τῆς εὐθύνης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιβλιοθήκης ἀποτέλεσε πρωταρχικὴ προτεραιότητα τῶν προσπαθειῶν μου. Κύριος γνώμονας τῆς προσπάθειας ἀνάπτυξης τῆς βιβλιοθήκης ὑπῆρξε ἡ ἐνημέρωση καὶ ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς εἰδικῆς μικρασιολογικῆς συλλογῆς τοῦ Κέντρου, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τμῆμα γενικῶν περὶ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ ἔργων ὅσο καὶ τοπικὲς συλλογές γιὰ τὶς ἐπὶ μέρους ἐπαρχίες στὶς ὁποῖες διαιρέθηκε ἡ Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ Κέντρου. Ἐπὶ πλέον καταβλήθηκε προσπάθεια νὰ καλυφθοῦν τὰ κενὰ καὶ νὰ ἐμπλουτισθοῦν οἱ γενικὲς συλλογὲς ἱστορίας, ἰδίως νεοελληνικῆς καὶ ὀθωμανικῆς, καὶ ἔθνογραφίας-λαογραφίας ποὺ πλαισιώνουν τὴν εἰδικὴ μικρασιολογικὴ βιβλιοθήκη καὶ νὰ ἀποκτήσει στοιχειώδη ἐπάρκεια ἡ συλλογὴ τῶν περιοδικῶν, τῶν σειρῶν ἱστορικῶν πηγῶν καὶ ἔργων ἀναφορᾶς, ποὺ συνιστοῦν τὴν ἀπαραίτητη ὑποδομὴ τοῦ τύπου τῆς ἔρευνας ποὺ διεξάγει τὸ Κέντρο. Ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς βιβλιοθήκης ἔγινε μὲ ἀγορές, μὲ εὐρύτατη ἐπέκταση τοῦ συστήματος ἀνταλλαγῶν μὲ ἄλλα ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα, μὲ συστηματικὴ ἀναζήτηση συγγραφέων μικρασιατικῶν βιβλίων, οἱ ὁποῖοι ἐκαλοῦνταν μὲ ἀλληλογραφία νὰ ἀποστείλουν τὰ ἔργα τους στὴ βιβλιοθήκη. Ἰδιαίτερη μέριμνα καταβλήθηκε γιὰ τὴν προσέλκυση δωρεῶν στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Ἐπίσης κατεβλήθη προσπάθεια ἀγορᾶς εἰδικῶν συλλογῶν μὲ ἄμεσο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῶν ἐρευνῶν τοῦ Κέντρου.

Εἰδικότερα ὁ ρυθμὸς ἐμπλουτισμοῦ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου ἀπὸ τὸ 1980 καὶ ἔξῃς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἀριθμητικὰ στοιχεῖα: Τὴν 1 Ἰουνίου 1980 ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, σύμφωνα μὲ τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς, ἀριθμοῦσε 3.607 τίτλους. Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1984 τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς παρουσιάζει 6.591 τίτλους, δηλαδὴ αὐξηση 45,27%. Τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1986, ὅταν ὀλοκληρώθηκε κατὰ μεγάλο μέρος ἡ καταγραφή βιβλίων ποὺ εἶχαν μείνει ἀκατάγραφα κατὰ τὸ ἔτος 1985 καὶ τὸ πρῶτο ἔξαμηνο τοῦ 1986 λόγω ἐλλείψεως βιβλιοθηκαρίου, τὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς παρουσιάζει 7.761 τίτλους βιβλίων καὶ περιοδικῶν στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Σὲ διάστημα πέντε ἐτῶν ἐπιτεύχθηκε οὐσιαστικὰ ὑπερδιπλασιασμὸς τῆς βιβλιοθήκης. Θὰ

πρέπει εξάλλου να σημειωθεί ότι πολλοί από τους τίτλους που έχουν εισαχθεί αντιπροσωπεύουν πολύτομες σειρές περιοδικών ή συλλογών πηγών, ούτως ώστε η βιβλιοθήκη του ΚΜΣ να μπορεί να υπολογιστεί ότι διαθέτει τώρα περίπου έννεα χιλιάδες τόμους.

Η προσπάθεια ανάπτυξης της βιβλιοθήκης δεν απέβλεπε στον ποσοτικό αλλά ιδίως στον ποιοτικό της εμπλουτισμό. Ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε σε μεγάλο ποσοστό με την ένταξη στο σώμα της βιβλιοθήκης του Κέντρου τριών ειδικών συλλογών, με περιεχόμενο άμεσα συναφές με το αντικείμενο των έρευνών του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. Ήδη το 1979 εντάχθηκαν στη βιβλιοθήκη του Κέντρου τὰ μικρασιατικού περιεχομένου βιβλία της ιδιωτικής βιβλιοθήκης των ιδρυτών Μέλπωσ και 'Οκταβίου Μερλιέ (περίπου εξακόσιοι τίτλοι).

Οί τρεις ειδικές συλλογές που εντάχθηκαν μετά το 1980 είναι οί συλλογές Χατζηδήμου, Χρηστίδη και Παμπούκη. Η μικρασιατική συλλογή της βιβλιοθήκης 'Αθανασίου Χατζηδήμου αγοράστηκε από το Κέντρο το 1980 αντί δαπάνης 200.000 δραχμών. Περιλαμβάνει 541 τίτλους ιδίως ελληνικών εκδόσεων της Σύμυνης και άλλα βιβλία περί Μικράς 'Ασίας. Με την απόκτηση των εκδόσεων αυτών το Κέντρο αποθησαύρισε στις πηγές του ένα σημαντικό και ανεπανάληπτο πνευματικό πλοῦτο, δεδομένου ότι οί επίσημες βιβλιοθήκες του ελληνικού κράτους δεν συνέλεξαν ποτέ συστηματικά τὰ έντυπα του έκτος 'Ελλάδος ελληνισμού καί έτσι σημαντικό μέρος της παραγωγής αυτής έχει χαθεί όριστικά. Η συλλογή Χατζηδήμου καταγράφηκε και αποδελτιώθηκε το 1983 από την συνεργάτρια του Κέντρου 'Ιωάννα Πετροπούλου (βλ. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τόμ. 2 [1982], σ. 256).

Η βιβλιοθήκη Χριστοφόρου Χρηστίδη δωρήθηκε στο Κέντρο από την άνεψιά του κυρία 'Ιωάννα 'Αγιάνογλου εις μνήμην του άειμνήστου θείου της, στενού φίλου και νομικού συμβούλου των ιδρυτών του Κέντρου. Η συλλογή άποτελείται από 294 τίτλους, πολλοί από τους όποιους αντιπροσωπεύουν πολύτομες σειρές, και περιλαμβάνει πολύτιμες ελληνικές, τουρκικές και άλλες ξένες εκδόσεις περί Μικράς 'Ασίας και 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αναφέρουμε ένδεικτικά την ύπαρξη μιάς πλήρους σειράς του περιοδικού του 'Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. Α'-ΛΓ' (1863-1910/11). Ο εξειδικευμένος χαρακτήρας της συλλογής αυτής εκάλυψε ούσιαστικά κενά της βιβλιοθήκης του Κέντρου και ώς προς την 'Οθωμανική ιστορία ειδικότερα της προσέδωσε τόν επισημονικό χαρακτήρα τόν όποιο επιβαλλόταν από τη φύση του ιδρύματος να έχει. Τη συλλογή Χρηστίδη κατέγραψε ή συνεργάτρια του Κέντρου Ματούλα Κουρουπού το 1983. Θα ήθελα και από τη θέση αυτή να εκ-

φράσω τις ευχαριστίες και την εκτίμησή μου προς την κυρία Ίωάννα Ἀγιάνογλου για τὴ λαμπρὴ αὐτὴ προσφορὰ πρὸς τὸ Κέντρο, ποὺ ἀποτελεῖ μόνιμο πνευματικὸ μνημεῖο τοῦ ἀειμνήστου Χριστόφορου Χρηστίδη.

Ἡ βιβλιοθήκη Ἰορδάνη Παμπούκη ἀγοράστηκε ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀειμνήστου βιβλιοθηκαρίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ μελετητῆ τοῦ Ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς τουρκόφωνης ἑλληνικῆς φιλολογίας ἀντὶ δαπάνης 500.000 δραχμῶν τὸ 1985. Περιλαμβάνει 255 τόμους τουρκόφωνων ἑλληνικῶν ἐκδόσεων ἀπὸ τὸ 1718 ἕως τὸ 1929. Ἐπιπλέον ἡ συλλογὴ περιλαμβάνει τριάντα τρία καραμανλίδικα χειρόγραφα. Μὲ τὴν ἀπόκτησή της συμπληρώθηκε ἡ Καραμανλίδικη βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου, ἡ ὁποία τώρα περιλαμβάνει συνολικὰ 400 τίτλους (περίπου 550 τόμους). Ἡ συλλογὴ τουρκόφωνων ἑλληνικῶν ἐκδόσεων τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀποτελεῖ τώρα τὴν πρώτη συλλογὴ τοῦ εἶδους στὸν κόσμον καὶ συγκεντρώνει τὸ ἐνδιαφέρον εἰδικῶν μελετητῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν, ποὺ ἐπισκέπτονται τὸ Κέντρο γιὰ νὰ μελετήσουν τίς καραμανλίδικες ἐκδόσεις. Τὴν ἐπιμέλεια τῆς Καραμανλίδικης βιβλιοθήκης ἔχει ἡ συνεργάτρια τοῦ Κέντρου Εὐαγγελία Μπαλτᾶ.

Στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐντάχθηκε τὸ 1983 καὶ ἡ δωρεὰ Παύλου Σ. Παυλίδη, ἡ ὁποία περιλαμβάνει 146 τίτλους καὶ εἶχε δωρηθεῖ στὸ Κέντρο ἀπὸ τὸν κάτοχό της μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκθεσης τοῦ 1974 ἀλλὰ παρέμεινε ἀκατάγραφη. Καταγράφηκε ἀπὸ τὴν συνεργάτρια Ίωάννα Πετροπούλου καὶ περιλαμβάνει σημαντικὲς ἑλληνικὲς ἐκδόσεις, ἰδίως περιοδικὰ τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ Μικρασιατικὰ ἡμερολόγια, ποὺ ἀποτελοῦν πολύτιμες πηγὲς πληροφοριῶν.

Τὸ 1985 ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου ἐμπλουτίστηκε μὲ δωρεὰ 150 περίπου τίτλων κυρίως ἱστορικοῦ καὶ θεολογικοῦ περιεχομένου καθὼς καὶ σειρὲς τευχῶν περιοδικῶν, χάρις στὴ γενναιοδωρία τοῦ Προέδρου κ. Κωνσταντίνου Τσάτσου.

Σημαντικὴ πηγὴ ἐμπλουτισμοῦ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου ἀποτελοῦν καὶ οἱ ἀνταλλαγὲς ἐκδόσεων μὲ ἐρευνητικὰ ἰδρύματα καὶ ἐπιστημονικὲς ἑταιρεῖες τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τακτικὲς ἀνταλλαγὲς πραγματοποιοῦν τὸ Κέντρο μὲ περισσότερους ἀπὸ 40 ἐπιστημονικοὺς ὀργανισμοὺς τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κύπρου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

2. Χειρόγραφα

Παράλληλα ἐμπλουτίστηκε κατὰ τὸ δυνατόν, ἰδίως μὲ τὴν προσέλκυση δωρεῶν, ἡ συλλογὴ χειρογράφων τοῦ Κέντρου. Στὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς χειρογράφων ἔχουν καταγραφεῖ κατὰ τὴν περίοδο 1980-1985 τὰ ἐξῆς χειρόγραφα κατ' αὐξοῦντα ἀριθμὸ καὶ ἡμερομηνία εἰσαγωγῆς:

- Ἄριθ. 480, 2.3.1981, Νίκος Φωτιάδης, *Στὴν κομόπολη τοῦ Κεσκίν Μαδὲν μὲ τὸν Παπαευθὺμ* (1980).
- Ἄριθ. 481, 1.6.1981, Γιώργος Δεληγιάννης, *Ὑμνος καὶ θρῆνος γιὰ τὶς χαμένες πατρίδες ἀπὸ ἕναν ξεριζωμένο ποῦ ρίζωσε ὄσῳ πέρα* (1973/74).
- Ἄριθ. 482, 1.6.1981, Γιώργος Δεληγιάννης, *Σμῶρνη, Οἱ καβαλάρηδες τοῦ θανάτου* (1972).
- Ἄριθ. 483, 28.11.1983, Νικόλαος Καραγεωργίου, *Μάκρη καὶ Λιβισί Μικρᾶς Ἀσίας* (1982).
- Ἄριθ. 484, 27.9.1983, Χαρίλαος Δασκαλόπουλος, *Ὁ Πλαστὸς Βεσικὸς ἢ σωτηρία μου*, αὐτοβιογραφία (1982).
- Ἄριθ. 485, 28.7.1984, Φίλιππος Παπαρηγορίου Ἀριστόβουλος, *Κῶδιξ ἐπιστολῶν περιέχων τὴν συνέχειαν τῶν ἐπιστολῶν μου ἐκ τῆς αωηζ'-βχλζ'* (1890-1903).
- Ἄριθ. 486, 30.9.1984, Φίλιππος Παπαρηγορίου Ἀριστόβουλος, *Συλλογὴ διαφορῶν ἀξιοσημειώτων ἀντιγραφομένων ἐν ταῦτὶ τῇ βίβλῳ ἀπὸ τοῦ 1853 ἔτους*, (1853-1856).
- Ἄριθ. 487, 15.7.1984, Γιάννης Διοπρίδης, *Τρεῖς Καππαδοκικὲς πολίχνης Καρβάλπ, Ναζιανζός, Ἀριανζός*, (1957).
- Ἄριθ. 488, 15.4.1986, Σταῦρος Μαγιόπουλος, *Τὸ δράμα τῶν προσφύγων* (αὐτοβιογραφικό).
- Ἄριθ. 489, 23.9.1985, Ἰωσήφ Χαραλάμπους Χαριτωνίδης, *Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας* (ἀχρονολόγητο, τέλος 19ου-ἀρχὲς 20οῦ αἰώνα). Δωρεὰ τῆς κόρης τοῦ συγγραφέα κυρίας Ἄννας Χαριτωνίδου.
- Ἄριθ. 490, 20.4.1986, Νικόδημος Καραῖωσηφίδης ἐξ Ὑοσγάτης, *Ἐγχειρίδιον τοῦ μαθητοῦ τῆς δ' τάξεως Νικοδήμου Θ. Καραῖωσηφίδου* (1892-1893).

Τὴν ἐπιμέλεια τῶν χειρογράφων τοῦ Κέντρου ἔχει ἡ ἐρευνήτρια Ματούλα Κουρουπού.

3. Ἀρχεῖο

Σύμφωνα μὲ τὴν καταμέτρηση τοῦ Ὀκταβίου Μερλιὲ τὸ Ἀρχεῖο Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Κέντρου περιλαμβάνει 144.883 λυτὲς χειρόγραφες σελίδες ὕλικου, καταταγμένες κατὰ ἐπαρχίες καὶ οἰκισμοὺς τοῦ Μικρασιατικοῦ χώρου (βλ. *Ὁ Τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας*, Ἀθήνα 1974, σσ. 277-279). Τὸ ὕλικό αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν κύριο κορμὸ τοῦ ἀρχείου τοῦ Κέντρου καὶ τὸ κυριότερο ἀντικείμενο ἀναδίφησης ὄσων μελετητῶν τὸ ἐπισκέπτονται. Μὲ ἀπόφαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου

στις 8.6.1977 θεωρήθηκε ότι η περίοδος συλλογής ύλικου προφορικής παράδοσης με αποστολές στους προσφυγικούς οικισμούς τερματίστηκε και κρίθηκε ότι τὸ Κέντρο ἔπρεπε πλέον νὰ περάσει στὸ στάδιο τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἔκδοσης τοῦ ὕλικου του. Πρῶτο ἐκδοτικὸ πρόγραμμα ἀξιολόγησης τοῦ ὕλικου τῆς προφορικῆς παράδοσης ὑπῆρξε ἡ ἔκδοση τῆς τρίτομης *Ἐξόδου τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ*, ἡ ὁποία βρίσκεται στὸ τελικὸ στάδιο τῆς ὀλοκλήρωσής της μὲ τὴ συγκρότηση τοῦ τρίτου τόμου.

Τὸ Ἄρχειο τῆς Προφορικῆς Παράδοσης βρίσκεται διαταγμένο σὲ πολλοὺς χώρους τοῦ Κέντρου. Ἡ ἀποτελεσματικὴ διαφύλαξη καὶ συντήρησή του ἀποτελεῖ τὴν κυριότερή μας μέριμνα. Ἄν καὶ γενικὰ δὲν γίνεται πλέον συλλογὴ προφορικῆς παράδοσης, οἱ φάκελοι τῶν οικισμῶν πλουτίζονται περιοδικὰ μὲ τὴν προσθήκη νέων στοιχείων, ὅταν προσφερθεῖ εὐκαιρία. Μὲ τὸν τερματισμὸ τῆς συλλογῆς τοῦ ὕλικου ἄρχισε ἡ σελιδοποίηση τοῦ ὕλικου, τὴν ὁποία ἐπωμίσθηκε ἡ προϊσταμένη γραμματείας τοῦ Κέντρου κυρία Ἑλένη Παπανικολάου μέχρι τῆς ἀποχωρήσεώς της ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία. Συνολικὰ ἀριθμῆθηκαν 2.077 φάκελοι τοῦ ὕλικου τῆς προφορικῆς παράδοσης καὶ σελιδοποιήθηκε τὸ ὕλικὸ τῶν ἐπαρχιῶν Αἰολίδας, Βιθυνίας καὶ Γαλατίας μὲ συνεχῆ ἀρίθμηση τοῦ περιεχομένου τῶν φακέλων κάθε οἰκισμοῦ τῶν ἐν λόγω ἐπαρχιῶν.

Ἡ συνέχιση καὶ ὀλοκλήρωση τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἔργου ποῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ὕλικου τοῦ ἀρχείου, ἀποτελεῖ ἐπείγουσα ἀνάγκη τὴν ὁποία ἐλπίζουμε ν' ἀντιμετωπίσουμε στὸ ἄμεσο μέλλον. Ἡ κυρία Παπανικολάου ἐπίσης συνέταξε λεπτομερῆς εὑρετήριο τῶν φακέλων τοῦ ἀρχείου, τὸ ὁποῖο διασφαλίζει τὸν ἀποτελεσματικὸ ἐντοπισμὸ καὶ χρῆση τοῦ ὕλικου.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἀναλήψεως τῆς εὐθύνης τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν θεωρήσαμε ὅτι ἡ ἀποτελεσματικότερη διαφύλαξη τοῦ μοναδικοῦ καὶ ἀνεπανάληπτου ὕλικου τοῦ Ἄρχείου τῆς Προφορικῆς Παράδοσης θὰ ἐπιτυγχανόταν μόνο μὲ τὴν πλήρη μικροφωτογράφησή του σὲ δύο ἀντίτυπα, ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ κατετίθετο πρὸς φύλαξη ἐκτὸς Κέντρου. Σχετικὴ εἰσήγηση ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο καὶ πρὸς ὕλοποίησή της ἔγιναν σχετικὰ διαβήματα πρὸς τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖο ἀνταποκρίθηκε εὐνοϊκὰ καὶ διέθεσε τὴ συσκευὴ μικροφωτογράφησης καὶ τὶς μικροταινίες γιὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν, ἐνῶ τὸ Κέντρο διέθεσε τὴν ἐργασία τοῦ προσωπικοῦ γιὰ τὴ διεκπεραίωση τοῦ προγράμματος. Οἱ σχετικῆς ἐργασίες ἄρχισαν τὸ 1984 καὶ μικροφωτογραφήθηκαν συνολικὰ 227 φάκελοι ὕλικου τῶν ἐπαρχιῶν Βιθυνίας (162), Ἀνατολικῆς Θράκης (9) καὶ Αἰολίδας (56). Δυστυχῶς μετὰ τὴν ἐξάντληση τοῦ πρώτου τμήματος τῶν μικροταινιῶν τὸ Μορφωτικὸ Ἰδρυμα τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος μᾶς

εδήλωσε την αδυναμία του να συνεχίσει την παροχή μικροταινιών για τη φωτογράφιση. Σχετικό διάβημά μας στη Διεύθυνση Δημοσίων Σχέσεων της Έθνικης Τραπέζης της Ελλάδος έτυχε αρνητικής απαντήσεως, με αποτέλεσμα να διακοπεί κατά το 1985 η μικροφωτογράφιση του αρχείου. Έπειδή θεωρούμε πρώτης προτεραιότητας το έργο αυτό, στραφήκαμε προς τη διερεύνηση άλλων δυνατοτήτων και θέσαμε το όλο ζήτημα υπόψη του υπεύθυνου φορέα της πολιτείας, των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Υπάρχει βάσιμη ελπίδα ότι με τη θετική ανταπόκριση των Γενικών Αρχείων του Κράτους ή μικροφωτογράφιση θα συνεχιστεί. Παράλληλα μελετούμε και άλλες δυνατότητες ώστε να επιτευχθεί ή ολοκλήρωση του σημαντικού αυτού έργου.

Έκτός από το Αρχείο Προφορικής Παράδοσης το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών διαθέτει και αρχείο ιστορικών εγγράφων, το οποίο καταβάλλουμε την προσπάθεια να πλουτίσουμε κατά το δυνατόν με νέα έγγραφα. Επίσης το Κέντρο προσπαθεί να συγκεντρώσει και άλλα αρχεία, ιδίως ιδιωτικά, συναφή προς το επιστημονικό του αντικείμενο. Σημαντική από την άποψη αυτή υπήρξε η κατάθεση το 1983 στο Κέντρο από την κυρία Ιωάννα Αγιάνογλου σημαντικού τμήματος του αρχείου του Χριστόφορου Χρηστίδη. Το αρχείο Χρηστίδη που περιήλθε στο Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών περιλαμβάνει δύο κύρια τμήματα, τα όποια αναφέρονται στα εξής θέματα: (α) Σεπτεμβριανά 1955 και (β) Κυπριακό 1950-1980. Αφού ολοκληρωθεί η τακτοποίηση και κατάταξη του αρχείου Χρηστίδη, θα γίνει προσιτό σε ειδικούς έρευνητές. Σχετικό ενδιαφέρον τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό έχει ήδη εκδηλωθεί και ελπίζουμε στο προσεχές μέλλον να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε θετικά.

Από 1 Σεπτεμβρίου 1981 εγκαινιάστηκε η τήρηση βιβλίου επισκεπτών της βιβλιοθήκης και του αρχείου. Σύμφωνα με τα στοιχεία του βιβλίου επισκεπτών η κίνηση του αρχείου και της βιβλιοθήκης του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών μεταξύ 1.9.1981 και 31.12.1985 ήταν η εξής:

1981	(τελευταίο τετράμηνο)	97
1982		97
1983		126
1984		157
1985		152

Ετήσιος μέσος όρος επισκεπτών 1982-1985: 133.

Η μειωμένη κίνηση το 1982 οφείλεται στη μεταφορά του Κέντρου στο νέο οίκημα εξ αιτίας της οποίας το αρχείο και η βιβλιοθήκη έμειναν κλειστά για αρκετούς μήνες.

Οι επισκέπτες του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών αποτελούνται από

δύο μεγάλες κατηγορίες αναγνωστών. Ἡ μία κατηγορία περιλαμβάνει μελετητές πού ἀσχολοῦνται μὲ ζητήματα τῆς εὐρύτατης μικρασιολογικῆς θεματολογίας, ἀπὸ μαθητὲς σχολείων καὶ φοιτητὲς πανεπιστημιακῶν σχολῶν πού ἐτοιμάζουν γραπτὲς ἐργασίες ἕως τακτικούς μελετητὲς τοῦ μικρασιατικοῦ χώρου, ὑποψηφίους διδάκτορες καὶ ἔγκριτους ἐπιστήμονες τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ δευτέρα κατηγορία ἀναγνωστῶν περιλαμβάνει Μικρασιάτες ἢ γόνους Μικρασιατικῶν οἰκογενειῶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀπὸ κοινότητες τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς ἀπὸ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου, οἱ ὅποιοι ἔρχονται στὸ Κέντρο γιὰ νὰ πληροφορηθοῦν γιὰ τὶς γενέτερες τῶν ἰδίων ἢ τῶν προγόνων τους. Οἱ ἀναγνώστες αὐτοὶ ἐνημερώνονται ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν γιὰ τὸ Ἄρχειο τῆς Προφορικῆς Παράδοσης καὶ μὲ συγκίνηση ἀναδιφοῦν τοὺς φακέλους τῶν σχετικῶν οἰκισμῶν. Ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῶν, ἢ ὅποια γίνεται πάντα μὲ ἰδιαίτερη στοργὴ ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τοῦ Κέντρου, συνιστᾷ μιὰ σαφῆ κοινωνικὴ καὶ ἀνθρώπινη προσφορά τοῦ ἰδρύματος, πέραν τῆς εἰδικότερης ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς του. Τὸ προσωπικὸ τοῦ Κέντρου καταβάλλει κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ τὴν πληρέστερη κατατόπιση καὶ ἐξυπηρέτηση ὅλων τῶν ἐρευνητῶν καὶ ἀναγνωστῶν πού ἐπισκέπτονται τὸ Κέντρο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπὶ τόπου ἐξυπηρέτηση ἐρευνητῶν στὸ ἀρχειο καὶ τὴν βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου, συχνὰ παρέχονται πληροφορίες καὶ μὲ ἀλληλογραφία σὲ μελετητὲς τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κατὰ τὴν ὑπὸ ἀνασκόπηση περίοδο ἐπιστημονικὲς πληροφορίες ἀπὸ τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ζητήθηκαν καὶ παρασχέθηκαν μεταξύ ἄλλων στοὺς ἐξῆς ἐπιστήμονες καὶ μελετητὲς τῆς ἀλλοδαπῆς: τὸν καθηγητὴ Δημήτριο Γεωργακά τοῦ Πανεπιστημίου τῆς North Dakota, ΗΠΑ, τὸν Δρα Norbert Mersich τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, τὸν καθηγητὴ George L. Huxley τοῦ Queens University, Belfast τῆς Βορείου Ἰρλανδίας, τὸν Δρα Ἰωάννη Δρέτα καὶ τὸν Δρα Altan Gökalp τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν τῆς Γαλλίας (C.N.R.S.), τὸν Δρα Louis Cassimatis, Ohio, ΗΠΑ, τὸν Δρα Stephen Salomone, Boston University, ΗΠΑ, τὸν κ. Jean Manas, Princeton University, ΗΠΑ καὶ τοὺς κυρίους A. Eugin Binoğul, Yilzid University, Κωνσταντινούπολη, Cumhuriyet Odabasighi, Τραπεζοῦντα, καὶ Δρα Mahmut Sakiroghi, Σχολὴ Ἱστορίας-Γεωγραφίας, Ἄγκυρα.

VII. Ἐκδόσεις

Κατὰ τὴν πενταετία 1980-1985 πραγματοποιήθηκαν οἱ ἐξῆς ἐπιστημονικὲς ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν:

1. *Ἡ Ἐξοδος, Τόμος Α΄: Μαρτυρίες ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Μικρασίας.* Πρόλογος Γ. Τενεκίδη. Εἰσαγωγή, ἐπιλογή κειμένων καὶ ἐπιμέλεια Φ. Δ. Ἀποστολόπουλου. Μὲ πολλὲς εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου καὶ ἓναν ἐγχρωμο χάρτη, 1980, σσ. 363.

2. *Ἡ Ἐξοδος, Τόμος Β΄: Μαρτυρίες ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες τῆς Κεντρικῆς καὶ Νότιας Μικρασίας.* Εἰσαγωγή καὶ ἐποπτεία Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη. Ἐπιμέλεια Γιάννη Μουρέλου. Μὲ πολλὲς εἰκόνες ἐκτὸς κειμένου καὶ ἓναν ἐγχρωμο χάρτη, 1982, σσ. 541.

3. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τόμος Β΄* (1980), σσ. 371.

4. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τόμος Γ΄* (1982), σσ. 268.

5. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τόμος Δ΄* (1983): Ἐφιέρωμα στὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφή, σσ. 371.

6. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, τόμος Ε΄* (1984-1985), σσ. 608.

7. *Ἀμνηστὸς στὴ μνήμη Φώτη Ἀποστολόπουλου.* Τιμητικὸς Τόμος, 1984, σσ. 510.

8. Alexis Alexandris, *The Greek Minority of Istanbul and Greek-Turkish Relations 1918-1974.* Foreword by Paschalis M. Kitromilides, 1983, σσ. 391.

Ἐπίσης στὴν ἴδια περίοδο ἀνατυπώθηκαν φωτομηχανικὰ οἱ ἐξῆς ἐξαντλημένες ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου, ποὺ ἔτσι ἐγιναν καὶ πάλι προσιτὲς στὸ κοινό:

1. Μέλπω Μερλιέ, *Τραγοῦδια τῆς Ρούμελης* (α΄ ἐκδοση 1931), ἀνατύπωση 1981, σσ. 96.

2. [Ὁκτάβιος καὶ Μέλπω Μερλιέ], *Ὁ τελευταῖος ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.* Ἐκθεση τοῦ ἔργου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (1930-1973). Κατάλογος. Μὲ πολλὲς εἰκόνες καὶ χάρτες ἐκτὸς κειμένου, (α΄ ἐκδοση 1974), ἀνατύπωση 1982, σσ. 292.

Ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου, οἱ ὑπ' ἀριθμὸ (1) καὶ (3), ἂν καὶ ἐκδόθηκαν μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ὑποφαινομένου, πρέπει νὰ προσγραφοῦν στὴν ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου μου στὴ διεύθυνση τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Φώτη Ἀποστολόπουλου, ὁ ὁποῖος ἐπέλεξε καὶ κατάρταξε τὴν ὕλη καὶ συνέταξε πολυσέλιδη ἱστορικὴ εἰσαγωγή τοῦ Α΄ τόμου τῆς *Ἐξόδου* καὶ συγκέντρωσε καὶ κατάρταξε τὰ περιεχόμενα τοῦ Β΄ τόμου τοῦ *Δελτίου*.

Με την έκδοση υπ' αριθμό (8) εγκαινιάσαμε μία νέα σειρά εκδόσεων του Κέντρου, τη *Βιβλιοθήκη Ιστορικών Μελετών*, ή όποια στοχεύει στην παρουσίαση συνθετικών μονογραφιών είτε σχολιασμένων πηγών της ιστορίας του Μικρασιατικού έλληνισμού. Ήδη είναι έτοιμος προς έκδοση ο δεύτερος τόμος της *Βιβλιοθήκης Ιστορικών Μελετών*, ή μελέτη της δ/ρος Έλένης Φραγκάκη, *The Commerce of Smyrna 1695-1820*, ενώ εκκρεμεί ή έγκριση και προγραμματισμός της έκδοσης και άλλων τόμων της σειράς μόλις τὸ επιτρέψουν τὰ οικονομικά τοῦ ιδρύματος.

Σχετικά με την έκδοση του *Άμητοῦ*, επιβάλλεται νὰ ἐξαρθῆῖ ἰδιαίτερα ἡ ἐκδοτικὴ καὶ τυπογραφικὴ φροντίδα τοῦ κυρίου Νάσου Δετζώρτζη, ἡ σπάνια γνώση καὶ πείρα τοῦ ὁποίου στὸν χῶρο τοῦ βιβλίου, ἀπέδωσαν ἓνα ἐξαιρετὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα στὴν παραγωγή τοῦ τόμου αὐτοῦ μετὸν ὅποιο τιμᾶται ὁ ἀείμνηστος διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Φώτης Ἀποστολόπουλος.

Καρποὶ ἐπίσης τῆς πενταετίας 1980-1985 στὸν ἐκδοτικὸ τομέα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν καὶ οἱ ἀκόλουθες προγραμματισμένες ἐκδόσεις.

- *Ἡ Ἐξοδός*. Τόμος Γ': *Μαρτυρίες ἀπὸ τὴ Βόρεια καὶ Βορειανατολικὴ Μικρασία*, τῆς ὁποίας μέχρι τέλους τοῦ 1985 εἶχε ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἐπιλογή, ἐπεξεργασία καὶ κατάταξη τῶν μαρτυριῶν ἀπὸ τὸ πλούσιο ὑλικὸ τοῦ Πόντου ποῦ διαθέτει τὸ Κέντρο, μετὴν ἐπιμέλεια τῆς λαογράφου Μιράντας Τερζοπούλου.

- *Karamanlidika. Bibliographie analytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs. 20ème siècle* καὶ

- *Karamanlidika. Bibliographie analytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs. Additions 1718-1900.*

Οἱ δύο τόμοι τῆς τουρκόφωνης ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας συγκροτήθηκαν μετὴ φροντίδα τῆς συνεργάτριας τοῦ Κέντρου Εὐαγγελίας Μπαλτᾶ κατὰ τὴ διετία 1984-1985 καὶ ἤδη ἔχουν παραδοθεῖ στὸ τυπογραφεῖο.

Τὸ 1984 ἐκδόθηκε ἐπίσης σὲ ὠραῖο τετρασέλιδο φυλλάδιο ἀναλυτικὸς *Κατάλογος τῶν Ἐκδόσεων* τοῦ Κέντρου ἀπὸ τῆς ἰδρυσῆς του. Ὁ *Κατάλογος* τῶν Ἐκδόσεων κωδικοποιεῖ βιβλιογραφικὰ τὸ σύνολο τῆς ἐκδοτικῆς παραγωγῆς τοῦ Κέντρου σὲ βιβλία καὶ δίσκους ἀπὸ τὸ 1931 καὶ ἐξῆς καὶ συγχρόνως καθιστᾶ δυνατὴ τὴν ἀποτελεσματικότερη προώθησή τους στὴν ἀγορά.

VIII. Ἐπιστημονικὰ Προγράμματα

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐρευνητικὸ-ἐκδοτικὸ πρόγραμμα τῆς *Ἐξόδου*, στὸ Κέν-

τρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν βρίσκονται ὑπὸ ἐξέλιξη τὰ ἐξῆς ἐρευνητικὰ προγράμματα:

1. Δημογραφικὲς παράμετροι τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὴ μεταβυζαντινὴ περίοδο: ἡ ἀναλυτικὴ σημασία τῆς μακρᾶς ἱστορικῆς διάρκειας. Ὑπεύθυνος: Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης.

2. Συλλογικοὶ φορεῖς ὀργάνωσης τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὑπεύθυνη: Ματούλα Κουρουπού.

3. Ἀδράνειες καὶ τομὲς στὴ συλλογικὴ νοοτροπία τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρασιατικῆς ἐνδοχώρας. Ὑπεύθυνη: Ἰωάννα Πετροπούλου.

Τὰ τρία αὐτὰ ἐρευνητικὰ προγράμματα χρηματοδοτήθηκαν τὸ 1985 μὲ χορηγία συνολικοῦ ποσοῦ 2.000.000 δραχμῶν πρὸς τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὸ πρόγραμμα ἐλευθέρης ἐρευνας τοῦ Ὑπουργείου Ἐρευνας καὶ Τεχνολογίας, Διεύθυνση Ἐπιστημονικῆς Πολιτικῆς. Τὰ πρῶτα πορίσματα τῶν ἐρευνητικῶν αὐτῶν προγραμμάτων δημοσιεύονται στὸν παρόντα τόμο τοῦ *Δελτίου*.

Ἐπὶ πλεόν στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν διεξάγονται καὶ τὰ ἐξῆς ἐρευνητικὰ προγράμματα:

1. Ἡ διαδικασία ἐθνικῆς συνειδητοποίησης τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Καππαδοκίας. Συγκριτικὴ μελέτη. Ὑπεύθυνος: Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης.

2. Προσθῆκες στὴν Καραμανλίδικη βιβλιογραφία. Μόνιμο πρόγραμμα βιβλιογραφικῆς τεκμηρίωσης μὲ τὴν κωδικοποίηση τῶν τουρκόφωνων ἑλληνικῶν ἐκδόσεων. Ὑπεύθυνη: Εὐαγγελία Μπαλτᾶ. Στὸ πλαίσιο τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἡ ἐρευνήτρια Εὐαγγελία Μπαλτᾶ πραγματοποίησε μὲ δαπάνη τοῦ Κέντρου ἐρευνητικὲς ἀποστολὲς στὴ Θεσσαλονικὴ τὸν Μάρτιο τοῦ 1984 καὶ τὸν Ἰούλιο καὶ Νοέμβριο τοῦ 1985 καὶ συγκέντρωσε ὕλικὸ πὸν περιλήφθηκε στὶς ἐκδόσεις τῆς Καραμανλίδικης βιβλιογραφίας ποῦ ἐπιμελεῖται.

3. Συλλογὴ καὶ μελέτη ἐνθυμήσεων Μικρασιατικῶν χειρογράφων, 16ος-19ος αἰῶνας. Ὑπεύθυνη: Ματούλα Κουρουπού.

4. Βιβλιογράφηση τῶν ἐντύπων τῶν Μικρασιατικῶν συλλόγων, σχολείων καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων. Μόνιμο πρόγραμμα βιβλιογραφικῆς τεκμηρίωσης. Ὑπεύθυνη: Ματούλα Κουρουπού.

5. Ξένοι περιηγητὲς στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ ἡ μαρτυρία τους γιὰ τὸν Μικρασιατικὸ ἑλληνισμό (ἔμφαση στὸν 18ο καὶ 19ο αἰῶνα). Ὑπεύθυνος: Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης.

6. Μελέτη τοῦ ἀρχείου τοῦ Κωνσταντινουπολίτη ἀρχιτέκτονα Π. Φωτιάδη (τέλη 19ου-ἀρχὲς 20οῦ αἰῶνα). Ἡ ἱστορία τῆς ἀρχιτεκτονικῆς σὲ συνάρτηση μὲ τὴν κοινωνικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Πόλης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὑπεύθυνη: Ματούλα Κουρουπού.

7. Ὁ τουρκόφωνος ἑλληνικὸς τύπος. Βιβλιογραφία τοῦ Καραμανλίδι-
κου τύπου 19ος-20ὸς αἰώνας. Ὑπεύθυνη: Εὐαγγελία Μπαλτά.

8. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ γεωγραφία τῆς μεταβυζαντινῆς Μικρᾶς Ἀσίας (1390-1924). Τὸ πρόγραμμα ὑποδιαιρεῖται σὲ τρεῖς φάσεις: 15ος-16ος αἰ-
ώνας, 17ος-18ος αἰώνας, 19ος-20ὸς αἰώνας. Ἡ προώθησή του ἀποφασί-
στηκε ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο νὰ γίνῃ μὲ τὴ σύναψη συμβάσεως
ἔργου μὲ εἰδικὸ ἔρευνητῆ.

Ἡ πρόοδος καὶ τὰ προβλήματα τῶν ἐρευνητικῶν προγραμμάτων συζη-
τοῦνται στὶς τακτικὲς ἐσωτερικὲς συναντήσεις τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέν-
τρου. Κατὰ καιροὺς ὀργανώνονται σεμινάρια εὐρύτερης ἐνημέρωσης καὶ
ἀνταλλαγῆς ἐπιστημονικῶν ἀπόψεων στὰ ὁποῖα συμμετέχουν ἐκτὸς τοῦ
προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου καὶ ἐξωτερικοὶ συνεργάτες, μέλη τοῦ Διοικητι-
κοῦ Συμβουλίου καθὼς καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι, συνήθως ἔγκριτοι εἰ-
δικοί ἐπιστήμονες ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὶς ἔρευνες τοῦ
Κέντρου. Ἀπὸ τὰ σεμινάρια τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μνη-
μονεύονται τὰ ἑξῆς:

26.9.1983. Ἐπιστημονικὴ συνάντηση τῶν συνεργατῶν τοῦ Κέντρου Μι-
κρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ τῶν μικρασιολόγων συνέδρων τοῦ Β' Διεθνoῦς
Ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν /
E.I.E., κατὰ τὴν ὁποία ἔγινε ἀνασκόπηση τῶν ἐρευνητικῶν προγραμμάτων
καὶ τῶν προοπτικῶν συνεργασίας μὲ τὸ Κέντρο. Ἐκτὸς τοῦ ἐπιστημονι-
κοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου στὴ συνάντηση ἔλαβαν μέρος οἱ κυρίες
Ἐλενα Φραγκάκη καὶ Μαρία Μαροπούλου καὶ οἱ κύριοι Richard Clogg
καὶ Παρασκευᾶς Κονόρτας.

18.10.1984. Ἐπιστημονικὴ συνάντηση τῶν συνεργατῶν τοῦ Κέντρου
Μικρασιατικῶν Σπουδῶν μὲ τὴν καθηγήτρια τῆς École des Hautes
Études en Sciences Sociales κυρία Ἐλένη Ἀντωνιάδου-Μπιμπίκου. Κατὰ
τὴ συνάντηση ἔγινε ἐκτενὴς ἀνασκόπηση τῶν ἐρευνητικῶν προγραμμά-
των τοῦ Κέντρου καὶ τῶν εἰδικότερων ἐπιστημονικῶν ἀπασχολήσεων
κάθε μέλους τοῦ προσωπικοῦ καὶ λεπτομερῆς ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων μεταξὺ
τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου καὶ τῆς κυρίας Ἀντωνιάδου.

24.10.1984. Ἐπιστημονικὴ συνάντηση τοῦ ἐρευνητικοῦ προσωπικοῦ τοῦ
Κέντρου μὲ τὴν πρῶην Ὑποδιευθύντρια κυρία Ἀγλαΐα Ἀγιουτάντη.
Ἐγινε ἐκτενὴς καὶ σὲ βάθος ἀναφορὰ στὴν ἱστορία τῆς ἐρευνητικῆς
προσπάθειας τοῦ Κέντρου, στὴ μεθοδολογία καὶ τὸν προγραμματισμὸ τῆς

έρευνας, τή σύναξη τών έρωτηματολογίων και τή χαρτογράφηση του Μικρασιατικού χώρου. Επίσης έγινε ανταλλαγή απόψεων για προτεραιότητες στην παρούσα φάση τής έρευνας του Κέντρου. Διαπιστώθηκε ή ανάγκη νά συνεχιστεί ή σελιδοποίηση του ύλικου και νά μελετηθεί, έν δυει τής ολοκλήρωσης τής έκδοσης τής Έξόδου, ή δυνατότητα τής έκδοσης τών μνημείων λόγου που έχουν συλλεγει από τό Κέντρο καθώς και κειμένων από τά χειρόγραφα του Άναστασίου Λεβίδη. Διαπιστώθηκε τέλος ή σημασία τής αποδελτίωσης τοπωνυμίων από τό ύλικό τής προφορικής παράδοσης και από τά χειρόγραφα.

Τόν Μάιο του 1985 όργανώθηκε έντατική σειρά σεμιναρίων τών έρευνητών του Κέντρου σύμφωνα με τό έξης πρόγραμμα:

Παρασκευή 3 Μαΐου. Ε. Παπαταξιάρχης: «Ό Άριστος τών Αιολέων: Η άνθρωπολογική άνάλυση τής έννοιας του προσώπου και τής κοινότητας στο Κοντραμπατζήδικο μυθιστόρημα».

Παρασκευή 10 Μαΐου. Εθαγγελία Μπαλτά: «Μιά πρώτη άνάλυση τών προλόγων Καραμανλίδικων κειμένων».

Παρασκευή 17 Μαΐου. Ίωάννα Πετροπούλου: «Ένας Καππαδόκης λόγιος. Φίλιππος Παπαγρηγορίου Άριστόβουλος, 1830-1903».

Παρασκευή 24 Μαΐου. Πασχάλης Κιτρομηλίδης: «Προβληματισμοί γύρω από τή μελέτη του έθνικισμού, με ειδική άναφορά στην Άνατολική Μεσόγειο».

Παρασκευή 31 Μαΐου. Ματούλα Κουρουπού: «Προβλήματα έθνικης ιδεολογίας στους Έλληνικούς Συλλόγους τής Κωνσταντινούπολης: ή περίπτωση τής Φιλέργου Έταιρείας».

Στίς συναντήσεις έλαβαν μέρος τά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου κύριοι Γ. Π. Κουρνούτος και Μ. Β. Σακελλαρίου και ή κυρία Α. Α. Άγιουτάντη, καθώς και άλλοι συνάδελφοι που προσκαλούνταν ειδικά από τους όμιλητές. Μνημονεύουμε ιδιαίτερα τήν παρουσία του άειμνήστου Ίορδάνη Παμπούκη στο σεμινάριο τής έρευνητριας Εθαγγελίας Μπαλτά.

ΙΧ. Έπιστημονικά Συνέδρια

Τό Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών εκπροσωπήθηκε επίσημα από τόν Διευθυντή στο 16ο Διεθνές Βυζαντινολογικό Συνέδριο τής Βιέννης, 4-9 Όκτωβρίου 1981 (βλ. Association Internationale des Études Byzantines, XVIe Congrès International d'Études Byzantines. Liste des Participants,

Wien, 1981, σ. 43, και *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τόμ. 3 [1982], σσ. 249-251). Κατά το συνέδριο ο Διευθυντής παρουσίασε ανακοίνωση με θέμα «Religious Criticism between Orthodoxy and Protestantism: Ideological Consequences of Social Conflict in Smyrna», η οποία δημοσιεύθηκε στα πρακτικά του συνεδρίου (*Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*, 32/6 [1982], σσ. 115-124).

Επίσης το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών εκπροσωπήθηκε επίσημα από το Διευθυντή στο Β' Διεθνές Κυπρολογικό Συνέδριο στη Λευκωσία τον Απρίλιο του 1982 (βλ. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τόμ. 3. [1982], σσ. 251-254 και *Πρακτικά του Δευτέρου Διεθνούς Κυπρολογικού Συνεδρίου*, τόμ. Α', Λευκωσία 1985, σ.χ). Κατά το συνέδριο ο Διευθυντής παρουσίασε ανακοίνωση με θέμα «Greek Nationalism in Asia Minor and in Cyprus: A Comparative Approach», η οποία βρίσκεται υπό έκδοση στον Γ' τόμο των πρακτικών του συνεδρίου.

Επιπλέον το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών συμμετέσχε δια του Διευθυντή του στις οργανωτικές επιτροπές των εξής συνεδρίων:

1. Α' Διεθνές Συμπόσιο του Κέντρου Νεοελληνικών Έρευνών του Έθνικού Ίδρύματος Έρευνών, «Το Βιβλίο στις Προβιομηχανικές κοινωνίες» (1981).

2. Διεθνές Συνέδριο «Κοραής και Χίος», Όμηρειο Πνευματικό Κέντρο Χίου, Απρίλιος 1983.

3. Συνέδριο της Έταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών (Modern Greek Studies Association) των ΗΠΑ και του Κολλεγίου Ανατόλια της Θεσσαλονίκης με θέμα «Ελλάδα και Μικρά Ασία», Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 1985. Στο συνέδριο συμμετέσχαν με επιστημονικές ανακοινώσεις, δαπάναις του Κέντρου, οι έρευνητές Εύαγγελία Μπαλτά («Όψεις της διαμόρφωσης της εθνικής συνείδησης στον Μικρασιατικό Έλληνισμό: η μαρτυρία των προλόγων των καραμανλίδικων βιβλίων») και Ε. Παπαταξιάρχης («The Concept of the Male Person in the Greek Contrabantzis Novel»).

Ο Διευθυντής επίσης εκπροσώπησε το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών στα ακόλουθα πανελλήνια συνέδρια που ήταν αφιερωμένα σε προσωπικότητες της πνευματικής ιστορίας του νεότερου ελληνισμού, των οποίων η δράση είχε άμεση συνάφεια με τον πνευματικό βίο της Μικράς Ασίας:

1. Πανελλήνιο Συμπόσιο «Βενιαμίν ο Λέσβιος», Μυτιλήνη, 28-30 Μαΐου 1982. βλ. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, τόμ. 3 (1982), σσ. 254-255.

2. Πανελλήνιο Συμπόσιο Θεόφιλος Καΐρης, Άνδρος, 6-9 Σεπτεμβρίου 1984.

Τόν Μάρτιο του 1982 ό Διευθυντής προσκλήθηκε νά συμμετάσχει στό ειδικό μεταπτυχιακό σεμινάριο τής έδρας τής Λαογραφίας-Έθνογραφίας τής Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (καθηγήτρια "Αλκη Κυριακίδου-Νέστορος), τό όποιο τό έτος 1981-1982 είχε ώς αντικείμενο τήν ιστορική έμπειρία του προσφυγικού πληθυσμού τής Έλλάδος. Στο σεμινάριο ό Διευθυντής του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών μίλησε με θέμα τις έθνογραφικές ένότητες και τις συνθήκες του συλλογικού βίου του Μικρασιατικού έλληνισμού στις άρχαίες του κοιτίδες.

Τόν Μάιο του 1984 με ειδική πρόσκληση τής Πέμπτης Όμάδας του Laboratoire d'Ethnologie et de Sociologie Comparative του Πανεπιστημίου των Παρισίων Χ (Nanterre), τό όποιο λειτουργεί σε συνεργασία με τό Έθνικό Κέντρο Έπιστημονικών Έρευνών (CNRS), ό Διευθυντής έλαβε μέρος στις έργασίες του σεμιναρίου για τήν έθνική ταυτότητα και τήν έθνική κινητοποίηση των μειονοτήτων με ανακοίνωση με θέμα: «Dilemmas of Nationalism in the Eastern Mediterranean: Ethnic Consciousness and National Mobilization among Asia Minor Greeks (19th-20th centuries)».

Χ. Έκθέσεις

Η μεγάλη έκθεση του έργου του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών ή όποια με τόν τίτλο «Ο τελευταίος έλληνισμός τής Μικράς Άσίας», πραγματοποιήθηκε στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Άθηναίων τό 1974, παρέμεινε επί μακρό άποθηκευμένη σε χώρους του οικήματος τής όδου Κυδαθηναίων, πριν άκόμη τό Κέντρο μεταφερθεί στο νέο οίκημα. Τμήμα τής Έκθεσης, όγδόντα περίπου πίνακες, διατέθηκαν στο Δήμο Λευκωσίας και έκτέθηκαν στην Κυπριακή πρωτεύουσα στο πλαίσιο έκδηλώσεων μνήμης για τόν Μικρασιατικό Έλληνισμό τόν Δεκέμβριο του 1982. Η έπιλογή των πινάκων έγινε από τό Κέντρο και ή μεταφορά στην Κύπρο καθώς και ή έπιστροφή του υλικού στο Κέντρο έγινε με τή φροντίδα του Μορφωτικού Άκολουθού τής Κυπριακής Πρεσβείας του κ. Γ. Γεωργή.

Τό Κέντρο έπίσης διέθεσε δεκαεννέα αντικείμενα από τις συλλογές του στην «Εϊδική Έκθεση Κειμηλίων Προσφύγων», που όργανώθηκε στο Βυζαντινό Μουσείο Άθηνών υπό τήν αιγίδα του Έπουργείου Πολιτισμού και Έπιστημών για νά τιμηθεί ή έξηκοστή επέτειος τής Μικρασιατικής Καταστροφής και τής ανταλλαγής των πληθυσμών. Στην έκθεση αυτή τό Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών διέθεσε αντιπροσωπευτικά έντυπα από τή συλλογή των τουρκόφωνων έλληνικών εκδόσεων, κοινοτικές σφραγίδες τής Καππαδοκίας και λαϊκά μουσικά όργανα από τή συλλογή του Μουσικού Λαογραφικού Άρχείου (Βλ. Έπουργείο Πολιτισμού και Έπι-

στημῶν, Βυζαντινὸ καὶ Χριστιανικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, *Εἰδικὴ Ἐκθεση Κειμηλίων Προσφύγων*, Ἀθήνα 1982, σ. 3).

Τὸ Κέντρο διέθεσε φύλλα μικρασιατικῶν ἐφημερίδων ἀπὸ τὶς συλλογές του στὴν Ἐκθεση Μικρασιατικοῦ Τύπου ποὺ ὀργάνωσε ἡ Ἐνωσις Συμριναίων στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων τὸν Νοέμβριο τοῦ 1984. (Βλ. *Μικρασιατικὴ Ἠχώ*, ἔτος 26, φ. 250, 22/9-6/10 1984, σ. 12).

Τέλος τὰ ἔτη 1983 καὶ 1984 τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν συμμετέσχε μὲ τὶς ἐκδόσεις του στὶς Πανελλήνιες Ἐκθέσεις Βιβλίου ποὺ ὀργανώθηκαν στὸ ἄλσος τῆς Κηφισιάς ἀπὸ τὸν Πανελλήνιο Σύλλογο Ἐκδοτῶν-Βιβλιοπωλῶν. Κατόπιν ἐνεργειῶν μας ἐξασφαλίστηκε τιμῆς ἐνεκεν ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἰδρύματος στὶς ἐκθέσεις αὐτὲς χωρὶς νὰ καταβληθεῖ τίμημα συμμετοχῆς.

XI. Ἀρχεῖο Μερλιέ

Τὸ ἀρχεῖο τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Μέλπωσ καὶ Ὀκταβίου Μερλιέ συγκεντρώνει τὰ κατάλοιπα καὶ τὴν ἀλληλογραφία τους, τμῆμα τῆς βιβλιοθήκης καὶ προσωπικά τους ἀντικείμενα καθὼς καὶ σημαντικὰ χειρόγραφα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (ἰδίως τῶν Παπαδιαμάντη καὶ Σικελιανοῦ). Τὸ ἀρχεῖο φυλασσόταν παλαιότερα σὲ μικρὸ ἰσόγειο διαμέρισμα τῆς ὁδοῦ Βασίλης 4 στὸ Θησεῖο. Μετὰ τὴν ἐπισκευὴ τῶν κάτω ὀρόφων τοῦ οἰκήματος τοῦ Κέντρου, τὸ Ἀρχεῖο Μερλιέ μεταφέρθηκε καὶ τακτοποιήθηκε σὲ δύο εἰδικὰ διαρρυθμισμένες αἴθουσες, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὑλικὸ ποὺ ἀναφέραμε, τώρα βρίσκονται ἐπίσης τὰ γραφεῖα καὶ οἱ προσωπικὲς βιβλιοθήκες καθὼς καὶ ἐνθύμια τῶν ἀειμνήτων ἰδρυτῶν τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Τὴ φροντίδα τοῦ Ἀρχείου Μερλιέ ἔχει ἡ κυρία Ἐλένη Παπανικολάου, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεώς της ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία τοῦ Κέντρου προσφέρει ἀνιδιοτελῶς τὶς ὑπηρεσίες της γιὰ τὴ φύλαξη καὶ τακτοποίηση τοῦ ἀρχείου καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν μελετητῶν ποὺ ἐπισκέπτονται τὸ Ἀρχεῖο Μερλιέ. Στὸ ἔργο τῆς κατάταξης τῆς ἀλληλογραφίας καὶ τῶν καταλοίπων τῶν ἰδρυτῶν συνεργάστηκε καὶ ἡ κυρία Ἐλένη Μουρέλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 1982.

Τὸ ὑλικὸ τοῦ Ἀρχείου Μερλιέ ἀναδίφησαν καὶ χρησιμοποίησαν σὲ ἐκδόσεις καὶ ἄλλες ἐπιστημονικὲς δραστηριότητες οἱ ἀκόλουθοι μελετητές:

1978. Ὁ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Π. Δ. Μαστροδημήτρης γιὰ τὸ ἄρθρο του «Ὁ Octave Merlier (1897-1976) καὶ ἡ προσφορά του στὰ Νεοελληνικὰ γράμματα», *Ἐπιστημο-*

νική 'Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου 'Αθηνών, τόμ. ΚΕ' (1974-1977), 'Αθήνα 1978.

1981. 'Ο άκαδημαϊκός Παντελής Πρεβελάκης, για τὸ βιβλίο του *Άγγελος Σικελιανός*, 'Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα 'Εθνικῆς Τραπέζης, 1984, όπου ἀναφέρεται λεπτομερῶς σὲ στοιχεία πού ἀντλήσε ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο Σικελιανοῦ τοῦ 'Αρχείου Μερλιέ.

1982. 'Η δεσποινὶς Σοφία Ἀμπάτη, φοιτήτρια τοῦ Πανεπιστημίου Παρισίων, γιὰ τὴν ἐργασία της σχετικά μὲ τοὺς μεταφραστές 'Ελλήνων συγγραφέων.

1983. 'Ο καθηγητὴς Θεοφάνης Σταύρου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Minnesota, πῆρε στοιχεία καὶ φωτοαντίγραφα ἀρχαίου ὕλικου σχετικά μὲ τὸν Σολωμό, τὸν Σικελιανὸ καὶ τὸν Παπαδιαμάντη. Τὰ στοιχεία αὐτὰ χρησιμοποιήθηκαν σὲ ἐκθέσεις καὶ ἐκδηλώσεις πού ὁργανώθηκαν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ προγράμματος νεοελληνικῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Minnesota. Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν καὶ τὸ 'Αρχεῖο Μερλιέ μνημονεύονται στὶς σχετικὲς ἐνημερωτικὲς ἐκδόσεις. Εἰδικὰ στὴν ἐκθεση Σολωμοῦ (1983) ἐκτέθηκαν καὶ χειρόγραφα τῶν σολωμικῶν μελετῶν τοῦ Octave Merlier.

1983. 'Ο Γιώργος Βαλέτας πῆρε 229 φωτοαντίγραφα χειρογράφων τῶν Γραμμάτων τοῦ Παπαδιαμάντη, πού χρησιμοποιήθηκαν στὴ σχετικὴ ἐκδοσή του.

1983. 'Ο κ. Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ἐκδότης τῶν *Ἀπάντων* τοῦ Παπαδιαμάντη, συμβουλευθῆκε τὸ ὕλικό τοῦ 'Αρχείου.

1984. 'Ο καθηγητὴς Γ. Π. Σαβίδης ἀναδίφησε ἐνδελεχῶς τὸ 'Αρχεῖο Σικελιανοῦ καὶ ἐντόπισε ἀνέκδοτα κείμενα τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὸ Fonds de Delphes καὶ τὸ Fonds Colombotsos-Berthou, πού χρησιμοποιήθηκαν στὴν ἐκδοση τῶν *Ἀπάντων* τοῦ Σικελιανοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐρευνα τοῦ 'Αρχείου Σικελιανοῦ ἀνακαλύφθηκαν πενήντα χειρόγραφα φύλλα πού ἔλειπαν ἀπὸ τὸ χειρόγραφο τοῦ ἔργου *Συνειδήσεις* τοῦ Μουσείου Μπενάκη.

1985. 'Η κυρία Renée Jacquin, τοῦ Groupe des traducteurs créés à Aix-en-Provence par O. Merlier, ζήτησε καὶ ἔλαβε στοιχεία ἀπὸ τὸ 'Αρχεῖο Σικελιανοῦ γιὰ χρῆση σὲ ἐργασία της γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἄγγελου Σικελιανοῦ.

1985. 'Η δεσποινὶς Ρούλα Γάκη, μεταπτυχιακὴ φοιτήτρια στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Παρισίων X (Nanterre), συμβουλευθῆκε τοὺς φακέλους τοῦ 'Αρχείου Μερλιέ σχετικά μὲ τοὺς ἑλληνες ὑποτρόφους τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς περιόδου 1945-1948, γιὰ τεκμηρίωση μεταπτυχιακῆς ἐργασίας μὲ θέμα: «L'intellectualité grecque et l'immigration intellectuelle grecque depuis '45 jusqu'aux années '60 (en France)».

Ἡ ἀποστολή τοῦ Ἀρχείου Μερλιέ δὲν ἐξαντλεῖται στὴ διαφύλαξη καὶ κατάταξη τῶν καταλοίπων τῶν ἰδρυτῶν καὶ στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν μελετητῶν. Πρόθεσή μας εἶναι νὰ προχωρήσουμε σὲ οὐσιαστικότερη ἀξιοποίηση τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀρχείου μὲ τὸν προγραμματισμὸ ἐκδόσεων κειμένων τῶν ἴδιων τῶν ἰδρυτῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν μελετῶν. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ βρίσκεται σὲ προχωρημένο στάδιο ἡ κριτικὴ ἐκδοσὴ τοῦ ἔργου τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ *Γυναίκα τῆς Ζάκυνθος*, ποῦ ἄφησε ἑτοιμὴ γιὰ τὸ τυπογραφεῖο ὁ Ὀκτᾶβ Μερλιέ κατὰ τὸ θάνατό του τὸ 1976. Ἐλπίζεται ὅτι ἡ ἐκδοσὴ θὰ εἶναι ἑτοιμὴ ἐντὸς τοῦ 1986, γιὰ νὰ τιμηθοῦν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ τὰ δέκα χρόνια τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου συνιδρυτῆ τοῦ ΚΜΣ. Ἐπίσης ἑτοιμὴ γιὰ τὸ τυπογραφεῖο εἶναι ἡ μελέτη τοῦ Ὀκτᾶβ Μερλιέ, *Solomos. L'homme et l'oeuvre*, τῆς ὁποίας ἡ ἐκδοσὴ προγραμματίζεται ἀμέσως μετὰ ἐκείνη τῆς *Γυναίκας τῆς Ζάκυνθος*. Μὲ τίς δύο αὐτὲς ἐκδόσεις τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν ἐγκαινιάζει μιὰ νέα ἐκδοτικὴ σειρὰ, τὰ *Δημοσιεύματα τοῦ Ἀρχείου Μερλιέ*.

ΧΙΙ. Βράβευση τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐκδόσεως τοῦ δευτέρου τόμου τῆς *Ἐξόδου*, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν βράβευσε τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν γιὰ τὴ συνολικὴ προσφορὰ του. Μὲ πρόταση τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν τὸ ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς χώρας ἀπένειμε Χαλκοῦν Μετάλλιον στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν πανηγυρικὴ συνεδρίαση τῆς 24ης Μαρτίου 1983. Τὸ σκεπτικὸ τῆς ἀπονομῆς περιέχεται στὸ οἰκεῖο ἀπόσπασμα τῆς ἐκθεσεως τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀκαδημαϊκοῦ Κωνσταντίνου Τρυπάνη, τὸ ὁποῖο ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Μετὰ ἀπὸ πρόταση τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἀπόφαση τῆς Ὀλομελείας ἀπονέμεται:

.....
Χαλκὸ Μετάλλιο στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ποῦ συμπληρῶνει πενήντα χρόνια δράσεως καὶ προσφορᾶς. Τὸ μετάλλιο συνοδεύεται ἀπὸ χρηματικὸ ἔπαθλο 200.000 δραχμῶν, ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ 150.000 πρὸέρχονται ἀπὸ τὸ κληροδότημα Εἰσαγγέλου Φαρμακίδου (τοῦ ὁποίου τὰ ἔσοδα διατίθενται γιὰ πρόσωπα φυσικὰ ἢ νομικὰ ποῦ διακρίνονται γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἢ ἠθικὴ τους δράση), οἱ ὑπόλοιπες 50.000 δραχμὲς πρὸέρχονται ἀπὸ τὸ ἔπαθλο τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ἡλία Μαριολοπούλου, τίς ὁποῖες λαμβάνει εἰδικότερα τὸ βιβλίον τοῦ ἰδρύματος «Ἐξοδος», ὅπου

περιγράφονται από αυτόπτες μάρτυρες τὰ τραγικά και θηριώδη γεγονότα τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς τοῦ 1922.

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἄρχισε ἀπὸ τὴ μελέτη και τὴ διάσωση τῆς λαϊκῆς Μικρασιατικῆς μουσικῆς, τὴν ὁποία προήγαγε μὲ μεγάλη ἀγάπη και ἱκανότητα ἡ ἀείμνηστη Μέλπω Merlier, βοηθούμενη ἀπὸ τὸ σύζυγό της Octave Merlier. Ἀπὸ τὸν περιορισμένο αὐτὸ τομέα προχώρησε τὸ Κέντρο στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς μελέτης και τῆς κατὰ τὸ δυνατὸ διασώσεως ὀλοκλήρου τοῦ πολιτισμοῦ και γενικὰ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Στὴν προσπάθεια αὐτὴ βοήθησε σημαντικὰ ὁ λαογράφος κ. Δημήτριος Λουκόπουλος καθὼς και οἱ ἄλλοι ἐρευνητῆς και μελετητῆς τοῦ ἀρχείου τοῦ Κέντρου. Τὸ Κέντρο ἔλαβε σπουδαία ἐνίσχυση ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀθηνῶν στὸ ὁποῖο διευθυντῆς ἐχημάτισε ὁ Octave Merlier. Ἔχει ἤδη προσφέρει 36 δημοσιεύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων και τὸ βραβευόμενο «Ἐξοδος» και προχωρεῖ στὴν κατάταξη τοῦ σπουδαίου ἀρχεακοῦ ὑλικοῦ του.

Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο συνεχίζεται ἡ ἐρευνα και ἡ μελέτη ὄλων τῶν στοιχείων ποῦ διασώθηκαν γιὰ τὸ μεγάλο Ἱστορικὸ παρελθὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ἀνάγκες και δυνατότητες

Ἡ παρούσα ἐκθεση παρουσίασε σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν προσπάθεια ποῦ καταβλήθηκε γιὰ νὰ ἐπιτελεστεῖ, μέσα στὰ ὄρια τῶν ὑφισταμένων δυνατοτήτων, ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Οἱ ἀντικειμενικὲς δυσκολίες και ἡ στενότης τῶν δυνατοτήτων τοῦ ιδρύματος διέγραψαν και τὰ ὄρια ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπόδραστα περιορίστηκε ὁ κύκλος τῶν δραστηριοτήτων μας. Οἱ περιορισμοὶ αὐτοὶ δημιουργοῦν μιὰ σειρά ἀλληλουχιῶν ποῦ καθορίζουν σὲ τελικὴ ἀνάλυση τὴ φύση τῆς λειτουργίας και τῆς παραγωγῆς τοῦ Κέντρου. Ὁ πρῶτος, καταλυτικῆς σημασίας, περιορισμὸς συνδέεται μὲ τὴν ἔλλειψη κάθε τύπου προσδοφόρου προικοδότησης και τὴ συνακόλουθη ἀπόλυτη ἐξάρτηση τῆς λειτουργίας του ἀπὸ τὴν ἐτήσια κρατικὴ ἐπιχορήγηση. Ἀπὸ τὸν πρῶτο περιορισμὸ πηγάζει ὡς λογικὴ ἀπόρροια ὁ δεύτερος, ποῦ συνίσταται στὴν ἀνεπαρκῆ στελέχωση τοῦ Κέντρου, τόσο ὡς πρὸς τὸ διοικητικὸ ὅσο και ὡς πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ. Οὔτε κἀν οἱ ὀργανικὲς θέσεις ποῦ προβλέπει ὁ ἰσχύων ἐσωτερικὸς κανονισμὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πληρωθοῦν. Ἀπὸ τὸ διοικητικὸ προσωπικὸ λείπουν δύο βασικὰ στελέχη, ὁ ὑποδιευθυντῆς και ὁ προϊστάμενος γραμματείας, ἐνῶ ἀπὸ τὶς πέντε θέσεις ἐρευνητῶν οἱ δύο

παραμένουν κενές, χωρίς δυνατότητα πλήρωσής τους παρά την προσφορά εργασίας και την κατ' επανάληψη εκδήλωση του ενδιαφέροντος εξειδικευμένου επιστημονικού δυναμικού για άπασχόληση στο Κέντρο. "Άμεση συνέπεια της κατάστασης αυτής είναι ο τρίτος περιορισμός που συνίσταται στην αδυναμία ενεργότερης δραστηριοποίησης του Κέντρου στον τομέα της ειδικότητάς του έλλείψει ύλικών και ανθρώπινων δυνάμεων. Τό υπάρχον προσωπικό και οι διαθέσιμοι πόροι δέν έπαρκοϋν για έργο πέραν εκείνου της εξασφάλισης της λειτουργίας και της συντήρησης του ύλικού του Κέντρου. Τό έργο που έπιτελέστηκε σ' αυτούς τους τομείς εκτέθηκε στις προηγούμενες παραγράφους.

Άποτέλεσμα της πραγματικής αυτής κατάστασης είναι ή αδυναμία του Κέντρου νά έπιτελέσει την επιβεβλημένη άποστολή ενός επιστημονικού ιδρύματος της ειδικότητάς του. Πρώτο, τό Κέντρο δέν διαθέτει τις δυνάμεις για ενεργότερη παρέμβαση στον διεθνή επιστημονικό διάλογο που διεξάγεται στον χώρο των άμεσων ενδιαφερόντων του με συμμετοχή του προσωπικού του σε συνέδρια, δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά, τη διοργάνωση επιστημονικών συναντήσεων και την πρόσκληση ξένων ειδικών για άμοιβαία ένημέρωση. Δεύτερο, τό Κέντρο δέν διαθέτει τη δυνατότητα νά άποβεί φυτώριο νέων επιστημονικών δυνάμεων στον χώρο των Μικρασιατικών σπουδών με την άπασχόληση μεγαλύτερου άριθμού έρευνητών, τη σύναψη ποικίλων συμβάσεων συνεργασίας με εδρύτερο φάσμα έπιστημόνων και την προσέλκυση του ενδιαφέροντος νεότερων μελετητών. Τό πρόβλημα αυτό είναι ιδιαίτερα σοβαρό ιδίως λόγω της άπίσχανσης του χώρου των ειδικών μελετητών του Μικρασιατικού έλληνισμού στη σύγχρονη έλληνική έπιστήμη, με κίνδυνο την άμβλυση της γνώσης μας για τό θέμα και τη μονοπάληση της μελέτης της Μικράς Άσίας από ξένους. Έπιβεβλημένο έργο του Κέντρου θά ήταν ή παραγωγή ειδικών στον κρίσιμο αυτό χώρο της έρευνας με την κατάρτιση νέων έρευνητών. Τρίτο, ή έλλειψη πόρων και προσωπικού καθιστούν άδύνατη την επέκταση της θεματολογίας των έρευνητικών προγραμμάτων και τον έμπλουτισμό των ειδικοτήτων του Κέντρου. "Ήδη, όπως φαίνεται στην οικεία παράγραφο, στο Κέντρο καταβάλλεται προσπάθεια από τετραμελή έρευνητική ομάδα (Διευθυντής και τρεις έρευνητριες) νά διεξαχθούν ένδεκα έρευνητικά προγράμματα, χωρίς βοηθητικό έρευνητικό προσωπικό, ενώ πλείστα άλλα προγράμματα άδρανοϋν έλλείψει στελέχωσης. Τέταρτο, οι περιορισμένες δυνατότητες συνιστούν άνασταλτικούς παράγοντες στην επέκταση και έμπλουτισμό της τεκμηρίωσης που διαθέτει τό Κέντρο. Πέμπτο, ή περιορισμένη στελέχωση και οι ίσχνές οικονομικές δυνατότητες περιστέλλουν τό πρόγραμμα των εκδόσεων και τη γενικότερη παραγωγική άπόδοση, που θά μπορούσε νά παρουσιάσει.

Οί πέντε προηγούμενες διαπιστώσεις συνθέτουν και ένα φάσμα από *desiderata* που συνιστούν άμεσες αναπτυξιακές προτεραιότητες, αν το Κέντρο πρόκειται να επιβιώσει ως επιστημονικό ίδρυμα και να ξεπεράσει τους σημερινούς αναγκαστικούς περιορισμούς της λειτουργίας του. Έκ των πραγμάτων στο παρόν στάδιο ή λειτουργία του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών είναι κυριολεκτικά συντηρητική, με την έννοια ότι πρωταρχική μέριμνα παραμένει η διαφύλαξη και συντήρηση της επιστημονικής του παρακαταθήκης, χωρίς τη δυνατότητα να αναχθεί και ο έκσυγχρονισμός και εμπλουτισμός του διαθέσιμου επιστημονικού κεφαλαίου σε ίσης σημασίας επιδίωξη. Συνεπώς ο αναπτυξιακός αναπροσανατολισμός και ο προγραμματισμός νέου φάσματος δραστηριοτήτων παραμένουν στόχοι εκτός των άμεσων προοπτικών του ιδρύματος. Στο παρόν στάδιο, όπως φαίνεται σαφώς από τα προεκτεθέντα σχετικά με τις δραστηριότητες του Κέντρου στην περίοδο 1980-1985, η προσπάθειά μας επικεντρώνεται στη δημιουργία της αποτελεσματικής υποδομής, τόσο υλικής (οίκημα, εξοπλισμός) όσο και επιστημονικής (εμπλουτισμός βιβλιοθήκης και συγκέντρωση τεκμηρίωσης) ώστε να καταστεί έφικτό, μόλις το επιτρέψουν οι οικονομικές μας δυνατότητες, να προχωρήσουμε στην ενεργότερη παρέμβαση στον χώρο της παραγωγής επιστημονικής γνώσης.

Με την ευκαιρία της έκδοσης του τρίτου τόμου του *Δελτίου του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, ο τύπος (βλ. εφημερίδα *Καθημερινή*, 17 Μαρτίου 1983, σ. 7) χαρακτήρισε το Κέντρο «έθνική κιβωτό». Εάν αυτή είναι ή θέση που κατέλαβε το ίδρυμα στη συνείδηση του τόπου με την έως τώρα προσφορά του, ιδίως χάρη στο κεφαλαιώδες έργο των ιδρυτών του Μέλπωσ και Όκταβίου Μερλιέ, είναι πιστεύω νόμιμο να προσδοκᾶ από την πολιτεία αλλά και από φορείς του ιδιωτικού τομέα, ιδίως από τις πολλές Μικρασιατικές οργανώσεις, την παροχή των μέσων που θα επιτρέψουν τη διεύρυνση του έργου του. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι μέσα στα στενά όρια των αντικειμενικών δυνατοτήτων που εκθέσαμε εδώ, το έργο που επιτελέστηκε κατά την πενταετία 1980-1985, ιδίως στον χώρο της οικόδομησης της αναγκαίας επιστημονικής υποδομής, θα θεωρηθεί εγγύηση της βούλησής μας για περαιτέρω προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή, αρκεί να μάς παρασχεθούν τα μέσα που θα καταστήσουν έφικτο ένα ρεαλιστικό αναπτυξιακό προγραμματισμό στον χώρο της επιστημονικής ειδικότητας του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών.

ΠΑΣΧΑΛΗΣ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ